The Greek Review of Social Research

Vol 9 (1971)

9-10

Η συμβολή των εργατικών ενώσεων εις την εξέλιξιν του κεφαλαιοκρατισμού

Θεόδωρος Κόνιαρης

doi: [10.12681/grsr.377](https://doi.org/10.12681/grsr.377)

Copyright © 1971, Θεόδωρος Κόνιαρης

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Κόνιαρης Θ. (1971). Η συμβολή των εργατικών ενώσεων εις την εξέλιξιν του κεφαλαιοκρατισμού. *The Greek Review of Social Research*, 9, 84–94. <https://doi.org/10.12681/grsr.377>

ή συμβολή τών ἐργατικῶν ἐνώσεων εἰς τήν ἐξέλιξιν τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ

ὑπό
Θεοδώρου Κόνιαρη

εἰσαγωγή

1. Αἱ ἐργατικά συνδικαλιστικά ἐνώσεις ἀπό τῆς ἐμφανίσεώς τών ἐντὸς τοῦ κοινωνικοοικονομικοῦ συστήματος τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ (capitalism) προκαλοῦν πολλές συζητήσεις, αἱ ὁποῖαι ἀφοροῦν εἰς τήν ἱστορικὴν τών ἐξέλιξιν, τὴν φύσιν καὶ τὰ χαρακτηριστικά τών, τὰς ἀρχάς, τὴν ἀποστολὴν τών, τὰ μέσα δράσεως, τὸ μέλλον τών.

Ὅργανοῦμεναι εἰς ὅλας τὰς χώρας εἰς τὰς ὁποίας ἐξηπλοῦτο ὁ κεφαλαιοκρατισμὸς καὶ διατηροῦμεναι μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, παρὰ τὰς κριτικὰς τὰς ὁποίας ἐδέχθησαν καὶ δέχονται, ἐπέτυχον σήμερον νὰ θεωροῦνται ἀπαραίτητον στοιχεῖον κοινωνικῆς, οικονομικῆς, ἀλλὰ καὶ πολιτικῆς διαθρώσεως τῶν κεφαλαιοκρατικῶν χωρῶν.

Κατὰ τὴν κρατοῦσαν εἰς τὴν ἐπιστήμην ἄποψιν, ὁ ἐργατικὸς συνδικαλισμὸς ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα ἐπιδράσεων ἀναγκῶν καὶ ἱκανοτήτων, διὰ πρώτην φοράν ἐμφανισθεισῶν ἐντὸς τοῦ κοινωνικοοικονομικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησεν αὐτόν. Εὐλογον, ἐπομένως, γεννᾶται τὸ ἐρώτημα ἔαν καὶ οὗτος ἐπέδρασεν ἐπὶ τοῦ συστήματος τούτου, ἤτοι: Ὁ ἐργατικὸς συνδικαλισμὸς συνέβαλεν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τὴν ὁποίαν ὑφίσταται ὁ κεφαλαιοκρατισμὸς ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς του μέχρι τῶν ἡμερῶν τοῦ συγχρόνου νέου βιομηχανικοῦ κράτους;

Μέχρι σήμερον ἡ θεωρητικὴ ἔρευνα, ἡ ἀναφερομένη εἰς τὴν συμβολὴν τῆς ἐργατικῆς ἐνώσεως εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς οικονομικῆς καὶ κοινωνικῆς δομῆς, ὑπῆρξε λίαν περιορισμένη. Ὡς ἐκ τούτου, παρίσταται ἀναγκαία ἡ διερεύνησις τοῦ θέματος τούτου βάσει καθαρῶς ἐπιστημονικῶν κριτηρίων. Τὴν ἀνάγκην ταύτην καθιστᾷ σκόπιμον καὶ ἡ παντελὴς ἀπουσία διερευνήσεως τοῦ θέματος ἐν Ἑλλάδι.

Ἀπάντησις ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω ἐρωτήματος θὰ δοθῇ εἰς τὰς ἐπομένας παραγράφους, εἰς μίαν προσπάθειαν ἐπεξεργασίας τούτου ἐξ ἐπόψεως οὐσιαστικῆς κοινωνικοπολιτικῆς.

Ἐν τοῖς ἐπομένοις, μετὰ σύντομον ἀνάπτυξιν τῶν δύο εἰσαγωγικῶν ἐννοιῶν, τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ καὶ τῆς ἐργατικῆς ἐνώσεως, ἀκολουθεῖ ἀνάλυσις τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἐργατικῆς ἐνώσεως ἐπὶ τοῦ μεταβαλλομένου συστήματος τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ καὶ καθ' ὅλα τὰ στάδια ἐξελίξεως αὐτοῦ.

Ι. βασικαὶ ἐννοιαὶ

2. *Κεφαλαιοκρατισμὸς*. Πρὸ τοῦ 16ου αἰῶνος ἡ κοινωνία συνετίθετο ἀπὸ τὰς διαφόρους τάξεις.¹ Τὸ ἄ-

1. Αἱ σημεριναὶ ἐργατικά κλάσεις, ἢτοι ἡ ἐργατικὴ καὶ ἡ ἐργοδοτικὴ, ὡς καὶ τὰ μεσαῖα κοινωνικά στρώματα, εἶναι δημιουργήματα τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ καὶ σαφῶς διακρίνονται τῶν τάξεων τῶν πρὸ τοῦ 16ου αἰῶνος κοινωνιῶν (Β. Βογριτζή: *Παραδόσεις κοινωνικῆς πολιτικῆς*, Θεσσαλονικὴ 1959, πολυγράφημα, σ. 39 ἐπ.).

τομον ἔδεδωκετο ὑπὸ τῶν διαφορῶν μερικῶν καὶ καθολικῶν κοινωνικῶν μορφῶν εἰς τὰ ζητήματα τῆς πίστεως, τῆς ἠθικῆς, τῆς κοσμοθεωρίας,¹ καὶ ὁ κύκλος δράσεως τοῦτο ἦτο αὐστηρῶς καθωρισμένος, πάντοτε ἐντὸς τῆς κοινωνικῆς τάξεως ὅπου ἐγεννᾶτο καὶ ἐπρόκειτο νὰ ἀποθάνῃ.

Πνευματικὴ κυρίως ἀντίδρασις, διαμορφωθεῖσα ἀκριβέστερον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Ἀναγεννήσεως, συντέλεσεν εἰς τὴν τοποθέτησιν ὄλων τῶν ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων κοινωνικῶν μορφῶν, ἥτοι κράτους, οἰκογενείας, κοινωνικῆς τάξεως, συντεχνίας, κτλ., εἰς θέσιν ἐξυπηρετήσεως τοῦ ἀναγνωρισθέντος ἀτόμου, οἰκοδομηθέντος οὕτω τοῦ φιλελευθερισμοῦ.

Ἡ εἰσαγωγὴ μηχανῶν εἰς τὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν δὲν ἀργεῖ νὰ ἀκολουθήσῃ. Αἱ μηχαναὶ εἶναι ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι κυρίως ὠδήγησαν εἰς τελείαν διάσπασιν τὰς προϋπαρχούσας ἐνότητας χώρου ἐργασίας καὶ χώρου διαβιώσεως,² ὡς ἐπίσης κεφαλαιούχου καὶ ἐπιχειρηματίου, καὶ προητοίμασαν τὴν βιομηχανικὴν ἐπανάστασιν, ἡ ὁποία ἐγκαθιδρύθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν.³

Περὶ τὸ τέλος τοῦ 18ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος, διὰ τῆς παραγωγικῆς ἐπιτυχοῦς χρησιμοποίησεως καὶ τῆς ἀτμομηχανῆς, ἔχομεν εἰς ὅλον τὸν προηγμένον κόσμον τὴν ἀναγνώρισιν καὶ καθιέρωσιν πλὴν τοῦ καπιταλισμοῦ ἡ κεφαλαιοκρατισμοῦ—κατὰ τὸν Sombart πρόκειται περὶ τῆς ἐνάργεως τῆς περιόδου τοῦ ὑπερκεφαλαιοκρατισμοῦ—μὲ τὰ ἰδιαιτέρως τὸν χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα⁴ συνεχῶς μεταβαλλόμενα ἀπὸ τοῦ 1914 μέχρι σήμερον τόσον, ὥστε ὁ Ἀντρέ Μαρσάλ εἰς τὸ ἔργον του «Περὶ τὸν διαβρωτικὸν παραλλάγαν τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ» ἀναφέρει ὅτι ὁ κεφαλαιοκρατισμὸς συμβιβάζεται μετὰ πολλῶν τύπων πολιτικῶν, νομικῶν καὶ οἰκονομικῶν διαρθρώσεων, μετ' ὅλοκληρου κλίμακος σχημάτων, ἀπὸ τοῦ πλὴν φιλελευθέρου ἕως τῆς ἐν μέρει σχεδιασμένης οικονομίας, μετὰ τῆς ἐξισώσεως τῶν εἰσοδημάτων, ἀλλ' ἐπίσης καὶ μετὰ τῆς μεγάλης ἀνισότητός των.⁵

Ὁ κεφαλαιοκρατισμὸς,⁶ συμπερασματικῶς, εἶναι

1. Β. Βογιατζή: *Ἐλευθερος ἀνταγωνισμός καὶ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία*, Μ. Τριανταφύλλου, Θεσσαλονίκη 1948, σ. 3.

2. Οὕτως ἐδημιουργεῖται ὁ τύπος τοῦ ἐξηρημένου ἐργαζομένου, ὁ ὁποῖος ἐργάζεται ἐν ἑνῇ ζώνῃ σκοπὸν μὲ ζέον παραγωγικὰ μέσα.

3. Lady Williams: *The coming of the Welfare State*, London, G. Allen and Unwin Ltd. 1967, σ. 18.

4. Β. Βογιατζή: *Τί εἶναι ἡ συμμετοχὴ καὶ πῶς ἐφθάσαμεν εἰς αὐτήν*, Ἑλληνικὴ ἑταιρεία οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν, Ἀθήναι 1961, σ. 400.

5. Μ. Grouzet: *Παγκόσμιος ἱστορία πολιτισμοῦ*, τόμος Ι, μετάφρασις Α. Κάρουρα, Συρόπουλος-Κουμουνδούρας, Ἀθήναι 1959, σ. 1305.

6. *Everyman's Dictionary of Economics*, London, J.M. Dent and Sons Ltd. 1965 ὑπὸ capitalism., G.D.H. Cole: *An Introduction to Trade Unionism*, G. Allen and Unwin Ltd., London 1955, σ. 13, Σ. Κ. Πουλόπουλος: *Θεωρητικὴ Οἰκονομικὴ γεωγραφία*, Σάκκουλα 1965, σσ. 103 ἐπ., Δ. Α. Δελιβάνη: *Παραδόσεις θεωρητικῆς πολιτικῆς οἰκονομίας*, 1971, σ. 57.

τὸ κοινωνικὸν σύστημα εἰς τὸ ὅποιον τὸ κεφάλαιον ἀνήκει εἰς ἰδιώτας⁷ καὶ ἡ ἐργασία ἐκτελεῖται οὐχὶ ὡς ἐθιμικὴ ὑποχρέωσις ἢ ὡς ἀνταπόκρισις εἰς διαταγὰς, ἀλλὰ δι' ὕλικας ἀπολαβὰς ὑπὸ ἑνὶ σύστημα ἐλευθέρως συμβάσεως.⁸

3. *Ἐργατικὴ ἔνωσις*. Ἡ ἔκφρασις «ἐργατικὸν συνδικάτον» ἢ «ἐργατικὴ ἔνωσις» ἢ «συνδικαλιστικὴ ἔνωσις» ἢ ἁπλῶς «ἔνωσις» (Trade Union,⁹ Labor Union, Syndicate), σημαίνει μίαν ὀργάνωσιν ἐργαζομένων, ἡμερομισθίων ἢ μισθωτῶν,¹⁰ εἰς μίαν ἢ πλείονας ἀπασχολήσεις, συνιστωμένην κυρίως ἐπὶ σκοπῷ προστασίας καὶ προαγωγῆς τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων τῶν μελῶν, ἐν συναρτήσῃ πρὸς τὴν καθημερινὴν τὸν ἀπασχολήσιν, καὶ ἔχουσιν κύριον μέσον δράσεώς της τὰς συλλογικὰς διαπραγματεύσεις.¹¹ Ἡ προαγωγὴ τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων τῶν μελῶν δὲν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἀποτελῇ τὸν μοναδικὸν σκοπὸν τῶν ἐνώσεων, καθ' ὅτι πολλαὶ ἐνώσεις πράττουν πολλὰ τὰ ὁποῖα εἴτε εὐρίσκονται ἔξω τοῦ κύκλου τοῦ ἀντικειμενικοῦ τὸν σκοποῦ, εἴτε συνδέονται μόνον πρὸς αὐτὸν ἐμμέσως. Αἱ ἐνώσεις δροῦν ἔχουσαι ὡς ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν καλυτέραν διαμόρφωσιν τῶν συνθηκῶν ἀπασχολήσεως τῶν μελῶν τῶν καὶ παραλλήλως ἐπιδιώκουν τὴν παροχὴν κοινωνικῶν ὠφελιμμάτων εἰς ταῦτα, ὡς καὶ τὴν ἐξασφάλισιν προστασίας τούτων εἰς καταστάσεις ἐπαγγελματικῶν κινδύνων ἢ λοιπῶν ἀντιξοοτήτων.

Ὅπου αὗται εἶναι ἰσχυραὶ καὶ ἔχουν κερδίσει τὴν ἀναγνώρισιν τῆς κοινῆς γνώμης, τῶν κυβερνήσεων καὶ τῶν ἐργοδοτῶν, ἐκπροσωποῦνται εἰς συμβουλία καὶ ἐπιτροπὰς ἀσχολουμένας μὲ αἰτήματα κοινωνικῆς πολιτικῆς,¹² εἰς τινὰς δὲ περιπτώσεις λαμβάνουν μέρος εἰς τὸν ἔλεγχον τῆς διευθύνσεως τῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων¹³ ἢ συμμετέχουν εἰς ἐπεξεργασίας σχεδίων ἀφορώντων εἰς θέματα,¹⁴ ὡς ἡ αὐξη-

7. Δυνατὸν νὰ ἀνήκῃ ἐπίσης εἰς τὸ κράτος, εἰς συνεταιρισμοὺς, εἰς ὀργανώσεις, κτλ., ἀλλὰ κυριαρχεῖ τὸ ἰδιωτικὸν κεφάλαιον.

8. Εἰς τὸ φεουδαλικὸν σύστημα εἶχομεν ἀντὶ ἐλευθέρως συμβάσεως τὴν προσωπικὴν κατάστασιν, σφωδρὰ καθοριζομένην ὑπὸ τῶν κοινωνικῶν μορφῶν τῆς ἐποχῆς.

9. *Everyman's Dictionary*, ἐνθ' ἀν., ὑπὸ Trade Union., G.D.H. Cole, ἐνθ' ἀν., σ. 13.

10. Αἱ ἐνώσεις εἶναι δυνατόν νὰ διακριθῶν εἰς ὁμοιοεπαγγελματικὰς, εἰς ἐνώσεις ἐργαζομένων εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιχείρησιν, εἰς ἐπιστημονικὰς, εἰδικευμένον, ἀνεπιδεικνύον ἐργατῶν, ἐργαζομένων γραφεῖων, ὑπαλλήλων, ἐξ ἑτέρας δὲ ἀπόψεως εἰς πρωτοβαθμικάς, ὁμοσπονδίας, ἐργατικὰ κέντρα, συνομοσπονδίας καὶ διεθνῆς.

11. Ἰδὲ καὶ Ν. Δ. 890/28 Μαΐου 1971 «Περὶ ἐπαγγελματικῶν σωματείων καὶ ἐνώσεων».

12. Ἰδὲ καὶ Λουκᾶ Π. Πάτρας: *Σχεδιασμὸς τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς*, Ἑλλ. ἑκδοτ. Ὄργανισμός, σ. 16 ἐπ.

13. *Τί εἶναι ἡ συμμετοχὴ...*, ἐνθ' ἀν., σ. 413 ἐπ.

14. Αἱ λειτουργίαι αὗται τῶν ἐνώσεων ἔχουν ἀναπτυχθῇ ταχέως, κατὰ τὰ πρόσφατα ἔτη, εἰς τὰς χώρας ὅπου εἶναι ἰσχυρὰς ὀργανωμένοι μὲ ἀποτελέσμα τὴν δημιουργίαν προβλημάτων ἀφορώντων εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ τὰς μεθόδους τῶν (Cole, ἐνθ' ἀν., σ. 13).

σις τῆς παραγωγῆς, τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐπιχειρήσεως, ἢ ἡ πρόληψις ἀτυχημάτων.

II. αἱ μορφαὶ

A. Πρώτη περίοδος

4. *Πρώιμος κεφαλαιοκρατισμός.* Κατὰ τὸν Sombart,¹ ὁ πρώιμος κεφαλαιοκρατισμός ἐπεκτείνεται γενικῶς μὲν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1250 μέχρι τοῦ ἔτους 1850 περίπου, εἰδικότερον δὲ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1450 μέχρι τοῦ ἔτους 1750, ὁπότε ἀρχεῖται διαμορφούμενος κυρίως εἰς Ἄγγλιαν ὁ ὑπερκεφαλαιοκρατισμός.²

Ἐν ἀρχῇ ἐμφανίζεται ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς νέας ἀγροτικῆς ἐκμεταλλεύσεως,³ ἡ ὁποία εἰσάγει καινοφανεῖς μεθόδους παραγωγῆς, ἀνὲν ἐν τούτοις οὐδεμιᾷ μείωσιν τοῦ ρόλου τὸν ὅποιο διατηρεῖ ὁ συντελεστής «ἐργασία» ἔναντι τοῦ συντελεστοῦ «κεφάλαιον»⁴ κατὰ τὸν συνδυασμὸν τῶν εἰς τὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν.

Ὁ κεφαλαιοκρατισμός, ὡσαύτως, προωθεῖ τὸ ἐμπόριον καὶ δημιουργεῖ ἢ βελτιώνει τὰ ὑπάρχοντα συστήματα χρηματοδοτήσεως. Κυριαρχοῦσα μορφή ὀργανώσεως τῆς παραγωγῆς εἶναι ἡ σχετικῶς μικρὰ ἐπιχειρήσις.

Ἡ δημιουργία ἀγορᾶς πλήρους ἀνταγωνισμοῦ, συντελεῖ εἰς τὴν διαμόρφωσιν σχέσεως ἰσοτιμίας μεταξὺ προσφερόντων ἐργασίαν ἐργατῶν καὶ ζητούντων ἐργασίαν ἐργοδοτῶν.

Τοῦτο ἀποτελεῖ συνέπειαν τῆς καταργήσεως τῶν προνομίων ὀρισμένων ἰσχυρῶν κοινωνικῶν ὁμάδων συγχρόνως μετὰ τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ παλαιοῦ ταξικοῦ κοινωνικοοικονομικοῦ συστήματος.

Τὸ κοινωνικὸν σύστημα τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐλευθερίας, ἀπολαμβάνει τῆς νομικῆς προστασίας τῶν κρατῶν, τὰ ὅποια ταυτοχρόνως ἀποφεύγουν νὰ παρεμβαίνουν τυχαίως καὶ σποραδικῶς εἰς τὴν αὐτορρυθμιζομένην, βάσει προὑπαρχούσης νομικῆς ρυθμίσεως,⁵ λειτουργίαν τούτου, τὸν τὸν ἐλεύθερον ἀτομικὸν ἀνταγωνισμὸν καὶ τὰς βασικὰς ἀρχὰς του.⁶

Κατὰ τὴν περίοδον τοῦ πρώιμου κεφαλαιοκρατισμοῦ ἔχομεν καὶ τὴν γένεσιν τῶν πρώτων ἐνώσεων.

1. Γ. Χαριτάκης: *Ἱστορία κεφαλαιοκρατισμοῦ* (περίληψις ἔργου Sombart), Α. Παπαζήση, Ἀθήνα 1941, σ. 32.

2. Περὶ τὸ 1850 ἀνακαλύβονται οἱ νόμοι οἱ ἀπαγορευόντες τὰς ἐπαγγελματικὰς ἐνώσεις καὶ συνεπῶς (τοὐλάχιστον εἰς μερικὰς χώρας) αἱ ἀπαγορεύσεις τῶν ἀπενγίων (J. R. Hicks: *The Theory of Wages*, Macmillan, London 1968, σ. 163).

3. Διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἡ πρώτη χώρα ἣτις θὰ ἐκμηχανισθῇ ἀργότερον, ἀλλ' ἐνωρίτερον ὁλων τῶν ἄλλων χωρῶν.

4. Α. Ν. Δαμασκηνίδου: *Οικονομικὴ τῶν ἐπιχειρήσεων*, Θεσσαλονίκη 1963, σ. 87 ἐπ.

5. Δ. Ι. Δελιβάνη: *Παραδόσεις ἐφηρμοσμένης πολιτικῆς οἰκονομίας καὶ νομισματικῆς πολιτικῆς*, Δ' ἐκδόσις, Σάκκου-λα, 1971, σ. 23.

6. Διευθὺς Γραφεῖον Ἑργασίας: *Ἡ συνδικαλιστικὴ ἐλευθερία*, μετάφρασις Α. Κυριακοπούλου, Ἀθήνα 1965, σ. 14.

5. *Ἡ ἐφήμερος ἐργατικὴ ἔνστασις.* Ἡ γεωργικὴ ἀπασχόλησις ἀπετέλει τὴν πλέον διαδεδομένην παραγωγικὴν δραστηριότητα κατὰ τὴν περίοδον τοῦ πρώιμου κεφαλαιοκρατισμοῦ, ἡ δὲ διακίνησις τῶν ἐργαζομένων ἦτο κατ' ἀρχὰς σχεδὸν ἀνυπαρκτος λόγῳ τῶν ὑψηλῶν μεταφορικῶν ναύλων, τὰ ὅποια μόνον οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰς πλουσίας τάξεις ἠδύνατο νὰ καταβάλλουν.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους αἱ βιοτεχνικαὶ κυρίως καί, πολὺ ἀργότερον, αἱ βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις ἦσαν μικροὶ ἐνδιαφέροντος, ἀλλὰ τὸ ἐπαγγελματικὸν ἐπίπεδον τῶν ἐργαζομένων εἰς αὐτὰς ἦτο ὑψηλὸν καὶ ἐπεντυγχάνετο κατόπιν μακρῆς μαθητείας πλησίον ἐργοδοτοῦ, ὁ ὁποῖος ἦσκει καὶ ὁ ἴδιος τὸ ἐπάγγελμα. Συνήθως οἱ μαθητευόμενοι καὶ οἱ ἐργάται ἔζων ὑπὸ τὴν στέγην τῶν ἐργοδοτῶν καὶ διητῶν εἰς τὴν κοινὴν τράπεζαν, ὡς μέλη τῆς οἰκογενείας του.

Κατὰ τὸν Engels,⁷ ὁ ὁποῖος περιγράφει τὴν κατάστασιν τῶν ἀγγλικῶν ἐργατῶν ὑφαντῶν-καλλιερητῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης, οἱ ἐργάται ἔζων κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ὑπαίθριον ἐγγὺς τῶν πόλεων, ἡ δὲ φυσικὴ τῶν διάπλαις ἦτο ἐλάχιστη ἡ οὐδόλας διάφορος τῶν γειτόνων τῶν, τῶν χωρικῶν. Ἡ ζωὴ τῶν ἦτο ἠθικὴ καὶ ἡσυχος, καὶ διήγον ταύτην ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ ἐντιμότητι, ἐξ οὗ καταφαίνεται καὶ ἡ σπουδαιότης ἰδίως τῆς θρησκείας, ὡς παράγοντος πολιτισμοῦ, εἰς τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ κοινωνικοοικονομικοῦ συστήματος τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ.⁸ Ἐργοδοταὶ καὶ ἐργάται εἶχον τὰ αὐτὰ συμφέροντα καὶ οὐδὲν κώλυμα ὀφίστατο διὰ τὸν ἔμπειρον ἐξειδικευμένον ἐργάτην νὰ προάγεται εἰς συντεταγμένον τὸν ἐργοδότην ἢ νὰ δημιουργῇ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἐπιχείρησιν, ἥτις ἀπῆτει ἐλάχιστον κεφαλαιουχικὸν ἐξοπλισμὸν.

Τὰ συνήθη προβλήματα τῆς ἐργασίας συνεχεζήτουντο εἰς τὴν κοινὴν τράπεζαν τῆς οἰκίας τοῦ ἐργοδοτοῦ. Ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ, ἡ συγκέντρωσις τῶν ἐργαζομένων εἰς «ταβέρνας» καὶ ἄλλους κοινούς χώρους, ὅπου συνεζήτουν τὰ διάφορα θέματα τὰ ὅποια τοὺς ἀπασχόλουν, ὥδιον τοὺς εἰς τὴν ἔκφρασιν γνωμῶν καὶ διατυπῶσιν ἀπόψεων περὶ ἐξευρέσεως τρόπων βελτιώσεως, ἰδίως, τῶν ὁρῶν ἀπασχολήσεώς των καὶ θεραπειᾶς ἀμέστου ἀνάγκης, ἡ ὁποία παρουσιάζεται εἰς τινα ἐκ τούτων. Οὗτος ἐδημιουργοῦντο αἱ πρῶται ἐνώσεις ἐπὶ τοπικῶς καθαρῶς βάσεων με ὀργανωτὰς ἐσπερήμενους καὶ τῆς στοιχειώδους συνδικαλιστικῆς ἑμπειρίας.

Διὰ πρώτην φοράν αἱ ἐνώσεις ἐνεφανίσθησαν ὡς

7. Λουκά Π. Πάτρα: *Τὰ θεμελιώδη προβλήματα τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς*, Ἑταιρεία ἐλληνικῶν ἐκδόσεων, Ἀθήνα 1965, σ. 106.

8. «Ὁ θεὸς προορισμὸς τοῦ ἐμπόρου» ἐκδοθεὶς τὸ ἔτος 1684 θεωρεῖ τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις ὡς θρησκευτικὸν καθήκον, τὸ δὲ κέρδος ὅτι εἶναι ἡ ἀπόδειξις τῆς ἐπιτυχίας καὶ τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ θεοῦ καθήκοντος. Ἡ πενία θεωρεῖται ὅτι προέρχεται ἐκ τῶν ἀμαρτημάτων καὶ διὰ τοῦτο δὲν ὀφείλομεν νὰ ἐνισχύωμεν τὸν πτωχὸν (M. Grouzet, ἐνθ' ἂν, σ. 92), Σ. Κ. Πουλδοπούλου, ἐνθ' ἂν, σ. 155 ἐπ.

φιλικαὶ λέσχει ταξιδιωτῶν¹ καὶ ἀπεσκόπων εἰς τὴν παροχὴν βοήθειας ἢ ἀλληλοεξυπηρετήσεως τῶν μελῶν των,² ὁσάκις ἀνεφύοντο προβλήματα ἀποδημίας ἢ ἀσθενείων καὶ, ἀργότερον, ἀνεργίας ἢ μειώσεως μισθῶν. Ἡ βοήθεια τῶν ὁποίαν αἱ ἐνώσεις αὐταὶ παρέχουν εἰς τὰ μέλη των ἦτο μικρά καὶ οὐχὶ πάντοτε βεβαία, διότι αἱ ἀνάγκαι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ καλυφθῶν ὑπὸ τοῦ ποσοῦ βέδμομαδιῶν καταβολῶν τῶν μελῶν, αἱ ὁποῖαι ἠντλοῦντο ἐκ τοῦ πολὺ χαμηλοῦ εἰσοδήματος τούτων. Ἡ ἀνεργία ἐπίσης, λόγῳ τοῦ μεγαλυτέρου ποσοστὸ κινδύνου εἰς τὴν βιομηχανίαν ἢ ὁποῖα ἐπεδίωκε νὰ εἰσέλθῃ εἰς παγκοσμίους ἀγοράς, ἐπληττεν ὅλους, καὶ κατ' ἐξοχὴν τοὺς ἐργαζομένους, οἱ ὁποῖοι οὕτως ἀδυνατοῦν, ἐπαναλαμβάνοντες τὴν ἐργασίαν των, νὰ ἐξοφλήσουν τὰς ὀφειλομένας συνδρομὰς των, ὅσον χαμηλῶς καὶ ἂν εἶχον καθορισθῇ. Ἡ ὑπάρξις ὁσάυτως εἰς τὰς ἐνώσεις ταύτας μεγάλων ἡλικιῶν ἐργαζομένων, οἱ ὁποῖοι, κατ' ἐξοχὴν, ἀντιμετωπίζουν τὰς περισσοτέρας ἀνάγκας, ἐξηγῆμινε τὸ κοινὸν ταμεῖον καὶ ἐκράτει μακρὰν τῶν ἐνώσεων τούτων τοὺς ὑγιεῖς καὶ νεαρὰς ἢ μέσης ἡλικίας ἐργαζομένους.³ Πάντα ταῦτα, διαπιστωθέντα ἐξ ἄρχης, παρημποδίσαν τὴν ὀργάνωσιν ἐπὶ μονίμου βάσεως τῶν ἐνώσεων τούτων. Συνεκροτοῦντο διὰ νὰ παρῶσιν βοήθειαν εἰς μεμονωμένας περιπτώσεις καὶ διελύοντο εὐθὺς ὡς ἱκανοποιεῖτο ἡ ἀνάγκη, ἢ ὁποῖα τὰς εἶχε δημιουργήσει.

Γενικῶς, κατὰ τὸ τέλος τῆς πρώτης ταύτης φάσεως, ἡ ἐφήμερος ἐργατικὴ ἐνωσις προσθεῖ τὰ συμφέροντα τοῦ ἐργοδότη τοῦ καὶ συνδέεται ἀρρήκτως μετὰ τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως,⁴ εἰς τὴν ὁποίαν αἱ προσωπικῆς φύσεως ἐπαφαὶ ἐργοδότην καὶ ἐργαζομένου ἐγκαθιδρύουν καὶ προσδιορίζουν μίαν εἰδυλῆσιν νομικὴν θέσιν τοῦ ἀτόμου, τὸ ὁποῖον ἀπολαμβάνει ἐλευθέρων τὰ ἀγαθὰ τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ, αἱ δὲ ἐργατικαὶ ἐνώσεις τείνουν νὰ συμπληρώσουν ἐλλείψεις, αἱ ὁποῖαι ἐμφανίζονται κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν νέων συστημάτων ἐργασίας.

Β. Δευτέρα φάσις

6. *Ὑπερκεφαλαιοκρατισμός.* Ἡ ἀδιάκοπος τεχνικὴ πρόοδος τῆς ἐποχῆς ταύτης καὶ ἡ πρωτοπορία ὀρισμένων ἐμπόρων καὶ χρηματιστῶν, ἡ ὁποῖα προκα-

1. Cole, ἐνθ' ἂν., σ. 18, Lady Williams, ἐνθ' ἂν., σ. 27 ἐπ. 2. Μέχρι τοῦ 18ου αἰῶνος παρατηρεῖται μεγάλη ὑπερπροσφορά ἐργασίας λόγῳ ἐξαθλίωσεως τῶν λαϊκῶν μαζῶν, καὶ ταυτοχρόνως ἐλλείψεις ἐργασίας ὀφειλομένη εἰς συστολίαν καὶ πολὺ μικρὰν κινητικότητα τῶν ἐργαζομένων (Γ. Χαριτάκη, ἐνθ' ἂν., σ. 26).

3. Ἀξιοσημείωτον εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ἡ κοινωνικὴ πολιτικὴ ἤρριπον ἐφαρμοσμένην τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν ἐργατικῶν αὐτῶν ἐνώσεων διὰ τὰ μέλη τῆς κλάσεως των.

4. Ἡ συντριπτικὴ ἰσχὺς τοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἐμφανίζεται πολὺ βραδύτερον, διὰ τῆς κατακτήσεως τῶν ξένων ἀγορῶν καὶ διὰ τῆς ἐπεκτασεως τοῦ ἐμπορίου, ὁπότε θά μεταβληθῶν αἱ συνθήκαι ἐργασίας εἰς τῶν ἐργοδοσιακῶν χώρων. Ἄλλωστε ἡ ἐπικράτης τῆς μηχανῆς θά ἐπισυμβῇ ἕνα ὁλόκληρον αἰῶνα ἀργότερον.

λεῖ τὴν εἰς χεῖρας των συγκέντρωσιν μεγάλης ποσότητος κεφαλαίου ἐναντι τῶν ἀνταγωνιστῶν των, θά συντελέσουν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ πρῶτου κεφαλαιοκρατισμοῦ εἰς ὑπερκεφαλαιοκρατισμόν.⁵

Ἡ ἐργοδοτικὴ κλάσις στρέφεται πρὸς ὑλιστικὰς ἐπιδιώξεις. Ταύτην καταλαμβάνει ἄσβεστος δίψα διὰ τὴν ἀπόκτησιν χρήματος καὶ πρὸς τοῦτο χρησιμοποιοῖ πᾶν θεμιτὸν καὶ ἀθέμιτον μέσον, καταπιπτοῦσα οὕτως ἠθικῶς, συνεχῶς, καὶ παρασύρουσα τοὺς ἐργαζομένους εἰς ὁμοίας δραστηριότητας ἠθικῆς παρακμῆς. Ἡ υἰοθέτησις, βάσει ὑλιστικῆς θεωρήσεως, μορφῶν καὶ τρόπων συμπεριφορᾶς, ἀπὸ πλευρᾶς ἐργοδοτῶν καὶ ἐργαζομένων, θεωρεῖται ὅτι ἀποτελεῖ συνέναντι τῆς ἐπικρατούσης τότε ἀστικῆς ἀντιλήψεως περὶ ἰδιοκτησίας,⁶ κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ «κοινωνικὸν ἄτομον» διατηρεῖ ἀπόλυτον κυριότητα ἐπὶ τῆς περιουσίας του καὶ δικαιούται νὰ ἐκμεταλλεύεται ταύτην, ἀποσκοποῦν εἰς τὴν ἐπίτευξιν ἀτομικοῦ κέρδους, ἀντιτιθεμένου πολλάκις πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον.⁷

Πρὸς ταύτην τὴν κατεύθυνσιν στρέφεται καὶ ἡ δυναμὶς ἐπιβολῆς τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον, ὑπὸ τὸν φιλελευθερισμόν, περιορίζει τὸν ρόλον του εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθέρως καὶ διαρκοῦς ἐφαρμογῆς τῆς ἰδέας περὶ ἀτομικοῦ συμφέροντος,⁸ μὲ οἰκτρὰν κατάληξιν τὴν ὑπὸ τῶν ἐργοδοτῶν ἀντιμετώπισιν τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως ὡς ἐμπορεύματος⁹ ὑποκειμένου εἰς τὸν νόμον τῆς προσφοράς καὶ τῆς ζήτησεως. Γενικῶς ἡ ἐκκλήσις¹⁰ καὶ τὸ κράτος εὐνοοῦν οὐσιαστικῶς τὰ συμφέροντα τῆς ἐργοδοτικῆς κλάσεως.¹¹

7. *Εργατικαὶ ἐνώσεις.* i. *Ἡ σύστασις.* Ὑπὸ τὰς ἄνω ἐκτεθείσας συνθήκας θά ἀνέμενε τις τὴν δημιουργίαν ἐνὸς ρεύματος ἀντιδράσεως τῶν πλέον θιγομένων ἐκ τῆς κλάσεως τῶν ἐργαζομένων πρὸς διατήρησιν τῶν ἀναγκαίων ἐκείνων καὶ ἀπαρατήτων διὰ τὴν ἱκανοποίησιν βασικῶν ἀναγκῶν των ἀγαθῶν καὶ ὑ-

5. Ἡ περίοδος ἀπὸ τοῦ ἔτους 1760 περίπου μέχρι τοῦ ἔτους 1914, τὸ ὁποῖον ἐθεωρήθη ὡς ἀπόγειον τοῦ φιλελευθεροῦ καὶ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος, σημειοῖ τὴν πλήρη ἀνάπτυξιν τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ. Κατὰ τὸν Sombart, ἡ οἰκονομία ἐκτοτε ὀργανοῦται συμφώνως πρὸς ἀρχὰς παρεκκλινοῦσας ἐκείνων τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ (Γ. Χαριτάκη, ἐνθ' ἂν., σ. 78).

6. Ἡ δὲ ἡγεμονία τῆς ἐπέκτασις τῆς μεγάλης βιομηχανίας εἶχε συντελεσθῇ περὶ τὸ ἔτος 1640.

7. H. Denis: *Histoire Des Systemes Economiques et Socialistes*, Paris 1904, vol. I, σ. 312.

8. *Ἡ συνδυαστικὴ ἐλευθερία*, ἐνθ' ἂν., σ. 14.

9. Δ. I. Δελιβάνη, ἐνθ' ἂν., σ. 124-25.

10. Τὰ διάφορα προοδευτικὰ κινήματα ἀπὸ τοῦ ἔτους 1740, ὡς ὁ προτεσταντισμός καὶ ὁ μεθοδισμός, παρέχουν μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἀνήθικον ἀστικὴν τάξιν, διότι πείθουν τοὺς ἐργαζομένους ὅπως δέχονται ἀδιαιμαρτύρητως τοὺς καταναγκασμοὺς τῆς ἐργοδοτικῆς κλάσεως.

11. Περὶ τὸ ἔτος 1660 ὁ ἐμποροκρατισμός ὁδηγεῖ τὰ κράτη εἰς οἰκονομικὸν ἐθνικισμὸν καὶ εἰς πολέμους, ἰδίως διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ μονοπωλίου εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν ἀποικίων (Grouzet, ἐνθ' ἂν., σ. 61).

πηρεσιῶν. Ἐν τούτοις αἱ πρῶται συνδικαλιστικαὶ ἐνώσεις ἐργαζομένων ἐπὶ μονίμου βάσεως¹ δὲν ἀνεφάνησαν μετὰ τῶν ἀσθενεστέρων μισθωτῶν. Ἀντιθέτως τὰς πρῶτας ἐνώσεις διοργανῶντων οἱ τεχνίται (craftsmen),² οἱ ὁποῖοι ἐθεωροῦντο ὅτι ἀπετέλουν τοὺς κληρονόμους τῶν πρῶτων παραδόσεων ἐργασίας τῶν συντεχνιῶν. Ἀποφασιστικὸς παράγων τῆς δημιουργίας τῶν δέον ὅπως θεωρηθῇ ὁ διαχωρισμὸς τῆς ἐργασίας ἀπὸ τὴν ιδιοκτησίαν,³ κατὰ δὲ τοὺς B. καὶ S. Webb,⁴ καὶ εἰς βαθμὸς προσωπικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ δυνάμεως χαρακτῆρος τῶν ἐργαζομένων.

Τὰ ἐνδιαφέροντα τῶν ἐνώσεων τούτων ἐστρέφοντο πρὸς τὴν υπεράσπισιν τῶν ἰδίων τῶν ἐαυτῶν ἐναντίον τῆς μάξης τῶν μὴ ἐιδικευμένων ἐργατῶν⁵ διὰ τῆς ἐπιτέξεως διακρίσεων ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν. Οὕτω τὰ κίνητρα, τὰ ὁποῖα ἐπιβάλλουν τὴν δημιουργίαν τῶν πρῶτων τούτων ἐνώσεων, ἀποβλέπουν εἰς διατήρησιν τῆς ἀνέτου θέσεως καὶ τοῦ ὑψηλοῦ ἐπιπέδου διαβίωσης τῶν ἐιδικευμένων ἐργατῶν, καὶ δὲν συγχέονται ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ μετὰ ἐπαναστατικῶν ἢ ἀναρχικῶν ἐπιδιώξεων.⁶

Κατὰ τὴν Καθηγητὴν Phelps Brown,⁷ ὁ ἐργαζόμενος εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ 18ου αἰῶνος εἶχε διαπιστώσει δύο ἀλλαγάς. Ἡ πρώτη ἦτο ὅτι ἐγένετο ἐξηρητημένος, αἱ δὲ ὥραι καὶ μέθοδοι τῆς ἐργασίας τοῦ ὑπηρεροῦντος εἰς αὐτὸν. Ἡ δευτέρα ἀλλαγή ἦτο ὅτι ἡσθάνθη ἀνασφάλιστος ἐκ τοῦ κινδύνου τῆς ἀνεργίας καὶ ἐκ τοῦ κινδύνου ὅπως ἀναγκασθῇ νὰ ἀπομακρυνθῇ ἐκ τῆς κοινωνίας εἰς τὴν ὁποίαν ἔζη. Αἱ ἐργατικά ἐνώσεις διέγνωσαν τὴν ἀνάγκην τῶν ἐργατῶν διὰ συμπαράστασιν καὶ ἡγήρηνσαν διὰ νὰ παρέξουν «δύναμιν ἐναντιώσεως». Δὲν ἦτο ἡ πτωχεία ἥτις τὰς ἡγείρει· τὰ ἡμερομίσθια ἦσαν ὑψηλότερα εἰς τὰ νῦν ἐργοστάσια. Ἀλλὰ τὸ γεγονός ὅτι αἱ ἐνώσεις δὲν ἀνεφάνησαν μετὰ τῶν ἀσθενεστέρων μισθωτῶν ἀλλὰ μετὰ τῶν ἰσχυροτέρων, τῶν τεχνι-

τῶν, κατεδείκνυν ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῶν δὲν ἐβασίζετο ἐπὶ ἀναγκῶν μόνον, ἀλλ' ἐπίσης ἐπὶ τῆς ἰκανότητος τῶν νὰ ὁρῶν διὰ νὰ ἀντεπεξέρχωνται εἰς ἐκεῖνας τὰς ἀνάγκας, αἱ ὁποῖαι συγκροτοῦν μίαν ὀργάνωσιν.

Γενικὸς συνάγεται τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ συνδικαλισμὸς οὗτος ἀπέβλεπε εἰς ἓνα διαφορισμὸν μισθῶν καὶ ἐπεδίδετο εἰς τὴν διαφύλαξιν τῆς προνομιακῆς θέσεως τῶν ἐιδικευμένων ἐργατῶν,⁸ διατηρῶν τοπικὸν καὶ κλαδικὸν χαρακτῆρα καὶ ἀποσκοπὼν εἰς τὴν δημιουργίαν καὶ διατήρησιν τοῦ κλειστοῦ ἐπαγγέλματος.⁹

ii. Ἡ ἀπαγόρευσις. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ συνδικαλισμοῦ ὑπὸ τὴν ἀνω ἐκτεθείσαν μορφήν προσέκρουσεν, ὁμοῦ, ἀκολουθῶν εἰς νομοθετικὰς ἀπαγορεύσεις τῶν καθ' ἕκαστον χωρῶν. Ἡ δικαιολογία ἡ ὁποία προβλήθη ἦτο ὅτι ἡ συμφωνία μετὰ τῶν ἐργατῶν διὰ τὴν ἐξασφάλισιν μιᾶς αὐξήσεως ἡμερομίσθιων, ἐξηγεῖται ἢ ὡς ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν ἐπίτευξιν κέρδους διὰ τούτων ἀποφασίζοντας ταύτην ἢ ὡς τείνουσα εἰς βλάβην ἐκείνων οἱ ὁποῖοι δὲν ἀνήκουν εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν, εἰς ἀμφοτέρας δὲ τὰς περιπτώσεις αὕτη εἶναι καταδικαστέα ὡς μὴ συμβιβαστομένη μετὰ τοῦ συστήματος τῆς ἀνοικτοῦς ἐλευθερίας.¹⁰

Οἱ ἐργοδοταί,¹¹ ἐκμεταλλευόμενοι τὴν ἀντίδρασιν τῶν κρατικῶν παραγόντων, κατορθῶντων νὰ πείθουν τὴν κοινὴν γνώμην ὅτι ἡ ὑψώσις τῶν τιμῶν καὶ ἡ ἐκ τοῦ λόγου τούτου διάσπασις τῆς φυσικῆς ἰσορροπίας τῶν τιμῶν τῆς ἀγορᾶς ὀφείλεται εἰς τὰς ἀπατηήσεις δι' ὑψώσεις μισθῶν τῶν ἐργαζομένων. Ἐπὶ πλέον, ἀναπτυσσομένης τῆς βιομηχανίας, στρατολογῶν νέους ἐργάτας, κατὰ παράβασιν τῶν ἰσχυρῶν περὶ ὁρισμένων χρόνων μαθητείας παντὸς νεοεισερχομένου εἰς τὸ ἐπάγγελμα,¹² ἡ τοιαύτη ἀντίδρασις ἀπετέλεσεν ἰσχυρὸν πλῆγμα κατὰ τὴν συνδικαλιστικὴν ἐνώσεων τῆς ἐποχῆς ταύτης καὶ κατ' ἐπέκτασιν καὶ ἐναντίον τοῦ ὅλου κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος.

1. Ἡδὴ τὸ ἔτος 1720, ἦτοι ἡμισυν περίπου αἰῶνα πρὸ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν μηχανῶν, ἔχομεν τὰς πρῶτας μονίμους ἐνώσεις ἐργατῶν εἰς Ἀγγλίαν.

2. Εἰς ὁρισμένας μὴ βιομηχανικὰς ἢ προσφάτως ἐκβιομηχανισθείσας κοινωνίας, ἐπικράτησεν εἰς τὰ ἐργατικά αὐτῶν κινήματα ἡ σχεδὸν διαμετρικὸς ἀντίθετος κατάσταση, διότι αἱ κύρια ὁμάδες ἀπασχολομένων ἐργατῶν ἦσαν οἱ τῶν φυτειῶν, οἱ κυβερνητικοὶ ὑπάλληλοι καὶ ἐργάται, ἢ τῶν κοινωφελῶν ἔργων (UNESCO: *Ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος*, Ἑλληνικὴ παιδεία, 1966, τόμος δος Β', σ. 998). Διεθνῆς Γραφεῖον Ἑργασίας: *Αἱ συλλογικαὶ διαπραγματεύσεις*, μετάφρασις Ν. Πολύζου, Ἀθῆναι 1965, σ. 30.

3. Ἡ διαμόρφωσις τῆς κλάσεως βιομηχανῶν-κεφαλαιούχων ἐγένετο περὶ τὸ ἔτος 1793, ἡ δὲ μετοχικὴ ἐταιρεία ὠρίσματο ἀπὸ τοῦ ἔτους 1780.

4. G. Lefranc: *Ὁ συνδικαλισμὸς*, μετάφρασις Θ. Σάββα, Ζαχαρόπουλος, Ἀθῆναι 1966, σ. 1, Sidney Webb and Beatrice Webb: *Industrial Democracy*, New York, Longmans, Green and Co. Inc., 1920, σ. 20.

5. Herkner-Καλιτσονάκη: *Τὸ ἐργατικὸν ζήτημα*, 1919, σ. 99.

6. G. Lefranc: ἔνθ. ἄν., σ. 8.

7. *The Theory of Wage Determination*, ed. J. T. Dunlop, Macmillan, 1964, σ. 388.

8. Τὴν αὐτὴν τακτικὴν ἠκολούθει ἡ ἀμερικανικὴ ὁμοσπονδία ἐργασίας (AFL) πρὸ τοῦ τέλους τοῦ 19ου αἰῶνος. (H. Brohier: «Union Models as Illustrated by French Experience» εἰς *The Theory of Wage Determination*, ἔνθ. ἄν., σ. 145, J.R. Hicks, ἔνθ. ἄν., σ. 165.

9. Μέχρι τοῦ ἔτους 1880 πολλοὶ ἐκ τῶν πρῶτων ἐνώσεων τεχνιτῶν εἰς Ἀγγλίαν προσεπάθον νὰ ὀργανώσουν ὅλους τοὺς ἐργαζομένους εἰς τοὺς ἰδίους μὲ αὐτοὺς χωροὺς ἐργασίας. Ἀλλὰ ἐκ τῆς περαιτέρω ἀναπτύξεως τῆς μηχανοποιήσεως καὶ τῆς ἐκτετατικῆς τῶν ἐργασιασίων, εἰς πολλὰς περιπτώσεις συνέβη ὁμάδες ἐιδικευμένων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν συνάδελφοι τῶν ἀνειδικεῦτων καὶ δὲν ἤδυναντο νὰ διατηρήσουν τὰ προνόμια τῶν, ἐπιτρέποντες τῆς ἀνειδικεῦται νὰ ἐννοθῶν μετ' αὐτῶν, νὰ δημιουργοῦν μίαν ἐνσυνὴ ἀποκλειστικὴν δι' αὐτοὺς, παρὰ τὰς ἀπατηθείσας εἰσοδοχῆς τῶν ὀλιγώτερον ἐιδικευμένων, καὶ πολλὰκις ἐθρῖκην πρὸς τοὺς ἄλλους (Cole, ἔνθ. ἄν., σ. 78).

10. Ἡ συνδικαλιστικὴ ἐλευθερία, ἔνθ. ἄν., σ. 13 ἐπ.

11. Ἡ δράσις φανερά ἀλλὰ κυρίως μυστικὴ τῶν ἐργοδοτῶν ἐνώσεων ἦτο ἐμφανὴς κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα (Adam Smith: *Wealth of Nations*, βιβλίον Ιον, κεφάλαιον 8ον).

12. Herkner-Καλιτσονάκη, ἔνθ. ἄν., σ. 98.

iii. 'Η αναγνώρισις. 'Η τοιαύτη συμπεριφορά της εργοδοτικής κλάσεως, ιδίως των άστων κεφαλαιούχων, θά προκαλέσῃ τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ἐπιστημόνων,¹ τῶν ἐλαχίστων διατηρουμένων εὐγενῶν, τῶν ἐργατῶν,² τῶν ἀγροτῶν,³ καὶ θά συντελέσῃ εἰς τὴν ἐρευναν τῶν διαμορφωθείσων νέων κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν συνθηκῶν.⁴ Τελικῶς, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ 19ου αἰῶνος, αἱ κυβερνήσεις τῶν περισσότερων ἀνεπτυγμένων βιομηχανικῶς χωρῶν καί, κατὰ τὸ τέλος τοῦ 19ου ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20ου αἰῶνος, αἱ ὑπόλοιποι χῶραι ἀναγνωρίζουν τὴν νομιμότητα τῶν ἐργατικῶν ἐνώσεων.⁵

Ἐκ πάντων τῶν ἀνωτέρω καταδεικνύεται ὅτι ὁ ἐργατικὸς συνδικαλισμὸς εἶναι κυρίως ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἤρχισε μαχόμενος ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, χωρὶς νὰ ἔχῃ πολλάκις συναίσθησιν τῶν γεγονότων, διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ διατήρησιν τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ, προβάλλων αἰτήματα λογικά,⁶ ἐδραζόμενα ἐπὶ οἰκονομικῶν βάσεων καὶ τὰ ὅποια θεωροῦνται σήμερον ὡς αὐτονόητοι μηχανισμοὶ ἀσφαλείας, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐπιδιώξεις τῆς οἰκονομίας, ὡς ἡ αὐτῆς τῆς ἐνεργοῦς ζητήσεως διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν εἰσοδημάτων τῶν ἐργαζομένων καὶ ἡ διατήρησις εἰς ἀρίστην κατὰστασιν τοῦ συντελεστοῦ «ἐργασίας».⁷ Οὕτω, μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν ταύτην τῶν ἐνώσεων,⁸ ἡ ἐλευθέρᾳ πλέον δραστηριότης τῆς συνδικαλιστικῆς ἡγεσίας θά στραφῇ εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀποκληθέντος «μαζικοῦ συνδικαλισμοῦ». 'Η συνδικαλιστικὴ κίνησις θά ἐξαπλωθῇ πρὸς τοὺς ἀνειδι-

κεύτους ἐργάτας, οἱ ὅποιοι χωρὶς νὰ διαθέτουν ἰσχυρὰν συνδικαλιστικὴν συνειδήσιν, οὐδὲ παράδοσιν καὶ μαχητικὴν διάθεσιν, ἐν τούτοις ἐνισχύουν τὰς δημιουργουμένας ἐνώσεις εἰς ἀριθμὸν μελῶν, καθ' ὅτι αἱ ἐνώσεις δὲν συγκροτοῦνται πλέον βάσει τοῦ ἐπαγγέλματος τῶν ἐργαζομένων, ἀλλὰ τῶν βιομηχανιῶν ἐνθα οὗτοι ἐργάζονται.⁹

Αἱ ἐνώσεις αὗται, ἐν συνεχείᾳ, ὁμοσπονδοποιῶνται καὶ δημιουργοῦν ἐθνικὰς ἐνώσεις. Οὕτω τὸ χάσμα μεταξὺ εἰδικευμένων, ἀνειδικευτῶν καὶ λοιπῶν κατηγοριῶν ἐργαζομένων τῆς αὐτῆς βιομηχανίας, τείνει νὰ μειωθῇ, καθ' ὅσον αἱ ἀπαιτήσεις τῶν καὶ δι' ὑψώσεις εἰσέτι μισθοῦ ἀφοροῦν εἰς ὅλας τὰς ἐργασίας μιᾶς βιομηχανίας.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 18ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος, ὁ συνδικαλισμὸς ἀποκτᾷ τὴν γραφειοκρατίαν του, ἡ ὁποία ἐνισχύει περαιτέρω τὴν τάσιν πρὸς συγκεντρωτισμὸν τῶν διαφορῶν ἐνώσεων. 'Ο συνδικαλισμὸς τοῦ σταθίου τούτου ἀποτελεῖ μόνον μεταβατικὴν κατὰστασιν, διότι συντόμως ἀκολουθεῖ μία τρίτη φάσις συνδικαλισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπεκτείνεται πρὸς τὰ μεσαία κοινωνικὰ στρώματα,¹⁰ ἥτοι τοὺς ἐργαζομένους εἰς γραφεῖα, τοὺς ἰδιωτικοὺς καὶ δημοσίους ὑπαλλήλους.

iv. 'Ο ἐπηρεασμός. Οὕτως ὁργανούμενος ὁ συνδικαλισμὸς ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὰς διαφορὰς ἀντιλήψεις τῶν ἐργατῶν εἰς τὰς κεφαλαιοκρατικὰς χώρας καὶ ἐκφράζεται μέσθ τῶν κρατούντων κοινωνικο-οἰκονομικῶν ρευμάτων.¹¹

Εἰδικότερον, παρὰλλήλως πρὸς ἐν ρεῖμα σκέψεως, μετὰ τοῦ ὁποίου συντάσσονται οἱ ἐπιζητούμεναι βελτίωσις τῆς καταστάσεώς των ἐντὸς τοῦ ὑπάρχοντος κοινωνικοῦ σχήματος,¹² αἱ ἐπιδιώξεις τῶν ὁργανωμένων συνδικαλιστικῶς ἐργαζομένων κατευθύνονται κυρίως ὑπὸ τῶν ὑποστηριζόντων μίαν δυναμικὴν ἀναμέτρυσιν, διὰ τῆς χρήσεως βιαιῶν ἐπαναστατικῶν μέσων, πρὸς τὸ ὑπάρχειν κεφαλαιοκρατικὸν σύστημα, με ἄμεσον ἢ ἀπώτερον σκοπὸν τὴν ἀνατροπὴν αὐτοῦ καὶ εἰσαγωγὴν νέας κοινωνικῆς τάξεως.¹³

Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ ἐργατικαὶ ἐνώσεις παρεκκλίνουν πρὸς διαφορὰς κατευθύνσεις, δεχόμεναι πλείστας ἐπιδράσεις ὑπὸ τῶν διαφορῶν σοσιαλιστῶν¹⁴ καὶ τῶν πολιτικῶν κομμάτων, ὡς καταφανὴ εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Ἀμιένης τοῦ ἔτους 1906, κυ-

1. 'Ο Adam Smith θεωρεῖ ἑκαστον ἐπιχειρηματίαν ὡς ἀποτελοῦντα μίαν ὄργανῶσιν καὶ ὑποστηρίζει τὴν ἀναγνώρισιν τῶν ἐργατικῶν ἐνώσεων ὡς ἀντιστάθμισμα εἰς τὴν συγκεντρωμένην δύναμιν τῶν μεγάλων ἐπιχειρηματιῶν.

2. Cole, ἐνθ' ἂν., σ. 19.

3. M. Grouzet, ἐνθ' ἂν., σ. 102.

4. Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1793 οἱ πραγματικοὶ μισθοὶ ἐνὸς τμήματος τῆς ἐργατικῆς κλάσεως ἀνέρχονται, γενικῶς ὁ δημιουργούμενος βιομηχανικὸς πληθυσμὸς, κυρίως ἐκ μαθητευομένων καὶ ἀνειδικευτῶν, λαμβάνει πολὺ χαμηλὰς ἀπολαβὰς καὶ ἀποδεκάζεται ἐκ τοῦ πυρετοῦ τῶν ἐργοστασίων καὶ τῆς ρυατικῆς ἀντιπαρῆς.

5. A.I. Δελιβάνη, ἐνθ' ἂν., σ. 104 ἐπ., *The Trade Union Situation in the United States; Report of a Mission from ILO*, Geneva 1960, σ. 93.

6. Πολλοὶ ἡγῆται ἐνώσεων διαπιστοῦν ἤδη τὴν ἐνότητα συμπερόντων εργοδοτῶν καὶ ἐργαζομένων (Alfred Marshall: *Economics of Industry*, 1907, σ. 383 ἐπ.).

7. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1873 ἕως 1895 ἡ καμπύλη τιμῶν γενικῶς κατέρχεται, ἡ δὲ προσφορά ἀγαθῶν ὑπερβαίνει τὴν ζήτησιν χάρις εἰς τὴν τεχνικὴν πρόδον καὶ ἐνεκα τῆς μικρᾶς αὐξήσεως τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως, λόγῳ τῆς ἐξαντλητικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἐργασίας τῶν ἐργαζομένων. Διότι, ἐπὶ χαμηλοῦ μισθοῦ, οἱ ἐργάται οὐχὶ μόνον ἐδέχοντο ὅπως αὐξήσουν τὴν προσφορὰν ἐργασίας καὶ τὰς ὥρας ἀπασχολήσεώς των πρὸς ἐπιτέλειν ἱκανοποιητικὴν εἰσοδήματος, ἀλλ' ἀπέστειλαν τὰς συζύγους καὶ τὰ τέκνα των ἀπὸ νηαρῶς ἡλικίας νὰ ἐργασθῶν εἰς ἀνθυγιεινὰ ἐργοστάσια, προκαλοῦντες οὕτω τὴν περαιτέρω πτώσιν τῶν μισθῶν ἐνεκα τῆς μεγαλύτερας προσφοράς ἐργασίας καὶ τῆς αὐτῆς ἀγανάκτησεως τῶν εἰδικευμένων ἐργατῶν.

8. A.I. Δελιβάνη, ἐνθ' ἂν., σ. 104 ἐπ.

9. 'Η ἰδέα τῆς ἐνώσεως κατὰ βιομηχανίας ἐγενήθη περὶ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Λονδίνου. Μόλις περὶ τὸ ἔτος 1906 ἀπαντᾷ εἰς Γερμανίαν, τὸ δὲ ἔτος 1933 ἀποφασίζεται εἰς ΗΠΑ, Samuelson: *Economics*, MacGraw-Hill (6th ed.), σ. 143, Lefranc, ἐνθ' ἂν., σ. 12.

10. 'Ηδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1895 προστίθενται τὰ μέλη τῆς τριτογενεῖς παραγωγῆς εἰς τὰς διαφορὰς κατηγορίας ἐργατῶν μικρῶν, μεσίων καὶ μεγάλων βιομηχανιῶν.

11. UNESCO, ἐνθ' ἂν., σ. 998 ἐπ.

12. Orme W. Phelps: *Introduction to Labor Economics*, McGraw-Hill Inc., New York 1967, σ. 214 ἐπ.

13. UNESCO, ἐνθ' ἂν., σ. 998 ἐπ.

14. «Le Syndicalisme Revolutionnaire, Présenté par Henri Dubief», Collection «U», Armand Colin, 1969, σ. 14 ἐπ.

ρίως ἢ συνεργασία μεταξύ ἐργατικῶν καὶ ἐργοδοτικῶν ἐνώσεων προσκίπται εἰς τὰς ἀντιδράσεις τῆς ἐργοδοτικῆς κλάσεως.¹

Γενικῶς, μέχρι τοῦ ἔτους 1914 ἀκούονται αἱ ἰδέαι τοῦ ἐπαναστατικοῦ συνδικαλισμοῦ.² Οὗτος πρεσβεύει ὅτι τὸ ἐργαστήριον θὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν κυβερνήσιν, τὸ δὲ συνδικάτον, ὄργανον βιαιῶν διεκδικητικῶν ἀγώνων τῆς ἐργατικῆς κλάσεως ἐντὸς τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ,³ ὀφείλει νὰ στρέψῃ τὴν δρᾶσίν του ταυτοχρόνως κατὰ τῶν ἐργοδοτῶν, ἐναντίον τοῦ κράτους καὶ τῶν πολιτικῶν κομμάτων, ὡς καὶ τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος.

Ὁ ἐπαναστατικὸς συνδικαλισμὸς δὲν ἠδυνήθη, πάντως, νὰ κυριαρχήσῃ τῶν ἐργαζομένων, συγκεντρώσας μόνον ὀρίσμενους ἱκανοὺς μαχητάς, ἀναρχικοὺς,⁴ ἀλλὰ παντοῦ μειωσιφίας.⁵ Οὗτος ἔδρασε τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἐργαζόμενος εὐρίσκειτο εἰς τὰς χεῖρας μιᾶς ἀσυνειδήτου ἐργοδοσίας, ἢ ὁποία, ἐπικυρίαρχος καὶ τῶν κυβερνήσεων τῶν κρατῶν, οὐδόλως ἐνδιεφέρετο διὰ τὸν ἐργαζόμενον, ὅστις ἀντιμετωπίζετο σχεδὸν ὑπὸ τῆς ὀλότητος τῶν ἐργοδοτῶν, μὲ ἐλαχίστας φωτεινὰς ἐξαιρέσεις, ὡς ζῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀντίδρασις ἦτο βιαία. Καὶ ἐν τούτοις, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐνθυμούμεθα σήμερον ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης, εἶναι ἡ παράφορος συμπεριφορὰ τοῦ ἐργατικοῦ συνδικαλισμοῦ, διότι ἐπαύσαμεν νὰ διερωτώμεθα περὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἐργοδοσιᾶς, τῆς ἐκκλησίας ἢ τοῦ κράτους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, συγκαλυφθεῖσας ἐντέχνως τῆς ἐπιδειχθείσης τότε ἀπανθρωπίας ἢ ὀλιγωρίας αὐτῶν. Ὁ ἐργατικὸς συνδικαλισμὸς ἀντιμετωπίζεται καὶ σήμερον ἀκόμη ὡς ὑπεύθυνος διὰ τὸ στίγμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ὡς ἐμφορούμενος ὑπὸ τῆς ἰδίας μανίας, ἐνῶ ἀγνοεῖται ταυτοχρόνως ὑπὸ τῶν κατηγορῶν του⁶ ἡ ἀνθρωπίνη ὑπόστασις τοῦ ἐργαζομένου, ἥτις ἀπατεῖ τὴν ἱκανοποίησιν ἀναγκῶν διαβιώσεως, πνευματικῶν, ψυχικῶν.⁷

Τὰς παραμονὰς τοῦ Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, ὁ ἐργατικὸς συνδικαλισμὸς θεωρεῖ τὴν ἐργοδοτικὴν κλάσιν, καὶ ἰδιαίτερος τοὺς ἐμπόρους, ὑπευθύνους διὰ τὴν κακὴν κατὰστασιν τῶν ἐργαζομένων, ἐνῶ ταυτοχρόνως ὑποστηρίζει εἰς τὴν πλειοψηφίαν του,

1. Lefranc, ἐνθ' ἄν., σ. 22.

2. Νότη Ἀλ. Φωτῆλα: «Κοινωνικὴ πολιτικὴ», *Προσάς*, Ἀθήναι 1937, σ. 244 ἐπ.

3. *Le Syndicalisme R.*, ἐνθ' ἄν., σ. 63.

4. *Le Syndicalisme R.*, ἐνθ' ἄν., σ. 142.

5. Lefranc, ἐνθ' ἄν., σ. 122-123, Orme W. Phelps, ἐνθ' ἄν., σ. 164.

6. Ἡ ἐργοδοσία μέχρι τῶν ἡμερῶν μας δὲν ἔπαυσε καταβάλλουσα συνεχεῖς προσπάθειαν διὰ τὴν καταστροφήν τοῦ συνδικαλισμοῦ, διακηρύσσει ὁ Πρόεδρος τῶν ἡνωμένων ὁμοσπονδιῶν ΗΠΑ, George Meany, τὸ ἔτος 1959 (*The Trade Union Situation in the U.S.*, ἐνθ' ἄν., σ. 91).

7. Ch. Argyris: «Understanding Human Behavior in Organizations: One View Point» εἰς M. Haire: *Modern Organization Theory*, N.Y. 1959, σ. 115-154.

ὅτι ἀποτελεῖ οὗτος ἀναπόσπαστον τμήμα τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ καὶ πρωταρχικὸν αὐτοῦ στοιχεῖον.⁸

Τὰ συντριπτικὰ πλήγματα κατὰ τῆς μορφῆς ἐκείνης τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος, πρὸς συντετισμὸν τῶν ἐργοδοτῶν καὶ ἀναδιorgάνωσιν τοῦ κράτους εἰς τοιοῦτον προνοίας,⁹ κατέφερε κυρίως ὁ εὐρωπαϊκὸς πόλεμος τοῦ ἔτους 1914.

Γ. Ἀλληλεπίδρασις καὶ ἐξέλιξις

8. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1914. Ὁ συνδικαλισμὸς ἐκ πεποιθήσεως,¹⁰ ἐξ ἀνάγκης,¹¹ ἢ κατόπιν καθυστερημένης ἀντιδράσεως,¹² συνεργάζεται μετὰ τῶν κυβερνήσεων τῶν χωρῶν. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἐχομεν διὰ πρώτην φορὰν ἐμφανῆ παρεμβατισμὸν τοῦ κράτους εἰς τὴν κεφαλαιοκρατικὴν συμφεροντολογικὴν οἰκονομίαν τῶν ἐργοδοτῶν, πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἐργαζομένων¹³ καὶ τῶν δικαίων αἰτημάτων των.¹⁴

Ἐν τούτοις, τὸ ἰδεῶδες τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης,¹⁵ τὸ ὁποῖον ἐσφυρηλατήθη εἰς τὰ ἐργοστάσια καὶ τὰ γαρεκάματα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, δὲν πραγματοποιεῖται. Ἡ σκληρὰ πάντως ἐργοδοτικὴ κλάσις, πρὸ τῆς ὀγκομένης ἀγανακτικῆς τῶν ἐργαζομένων καὶ κατεχομένη ἐκ τοῦ φόβου τοῦ ἤδη ἐπελθόντος εἰς τὴν Ρωσίαν κινδύνου, ἀπεκδύεται τὴν ἀνυδοσίαν ὑπὸ τὸν ἄκρατον οἰκονομικὸν φιλελευθερισμὸν¹⁶ καὶ υἱοθετεῖ μέτρα κοινωνικά, τὰ ὅποια προηγουμένως κατεδίδικαν ὡς οὐτοπία.¹⁷ Τοῦτο, βραβίως, πράττει ἀκολουθοῦσα τὴν φιλεργατικὴν κυβερνητικὴν πολιτικὴν,¹⁸ τὴν ὁποίαν εἶχον ἤδη ἐγκαθιδρῦσαι αἱ ἐπαφαὶ τῶν ἡγετῶν τοῦ συνδικαλισμοῦ μετὰ τῶν δημοσίων ἀρχῶν καὶ ἡ ἐπίδειξις πνεύματος εὐθύνῃς τῶν συνδικαλιστῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου. Εἰς τὴν Γερμανίαν μάλιστα τοῦ ἔτους

8. Lefranc, ἐνθ' ἄν., σ. 30.

9. Δ.Ι. Δελιβάνη, ἐνθ' ἄν., σ. 24.

10. Ἡ οἰκονομικὴ ὑπεροχὴ τῶν ἀγγλῶν ἐργαζομένων ὥφειλετο εἰς τὴν θετικὴν θέσιν τῶν ἐνώσεων των ἐναντι τῆς ἱμπεριαλιστικῆς πολιτικῆς τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως.

11. Ὁ γαλλικὸς συνδικαλισμὸς ἀντίθετος κατ' ἀρχὰς πρὸς τὸν πόλεμον, παρασύρεται ἐκ τοῦ τρομεροῦ κινήματος ἔθνικου τοῦ γάλλων ἐργαζομένων.

12. Ὁ γερμανικὸς κοινωνικὸς συνδικαλισμὸς, τελὼν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰδεῶν τοῦ Μάρξ, μόλις κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου προβαίνει εἰς τὴν διαπίστασιν ὅτι καὶ οἱ γερμανοὶ συνδικαλισταὶ ἔχουν πατρίδα διὰ τὴν ὁποίαν ὀφείλουν νὰ ἀγωνισθῶν (Lefranc, ἐνθ' ἄν., σ. 37).

13. Lefranc, ἐνθ' ἄν., σ. 63.

14. Δ.Ι. Δελιβάνη, ἐνθ' ἄν., σ. 110-111.

15. R. W. Baldwin: *Social Justice*, Pergamon Press, Oxford 1966.

16. Ὡσαύτως αἱ κυβερνήσεις ἐπιβάλλουν περιορισμοὺς καὶ εἰς τὴν ἐργοδοτικὴν κλάσιν πρὸς προστασίαν τῶν ἐργαζομένων καὶ ἀρσιν τῶν δυσμενῶν συνεπειῶν τοῦ ἀκράτου φιλελευθερισμοῦ (Δ.Ι. Δελιβάνη, ἐνθ' ἄν., σ. 98).

17. Οὗτος ἐγκαθιδρύεται εἰς συντηρητικὸς κεφαλαιοκρατισμὸς, ὁ ὁποῖος ἱκανοποιεῖ παλαιὰς διεκδικήσεις τῶν ἐνώσεων, ὡς τὸ δικτάτωρ, τὴν ἀσφάλειαν ἀνεργίας, τοὺς ἐκπροσώπους ἐργοδοσιακῶν χωρῶν, κτλ.

18. J. R. Hicks, ἐνθ' ἄν., σ. 177.

1919, τόσον πολὺ ἐπιδρῶ ἡ συνεργασία τῶν συνδικαλιστῶν ἡγετῶν μετὰ τῶν στρατιωτικῶν εἰς τοὺς τελευταίους, ὥστε οὗτοι, ἐνῶ κατεχόμενοι ἐκ τῶν τύψεων τῆς ἥττης προτείνουν μέτρα κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ρωσικῶν σοβιέτ, τελικῶς ἀποδέχονται τὰς ἀπόψεις τῶν ἡγετῶν τῶν γερμανικῶν συνδικάτων, οἱ ὅποιοι οὕτω ἀποτρέπουν τὸν κίνδυνον τοῦ λενινισμού, ἐκλέγοντες τὰς μεταρρυθμίσεις τὰς ὁποίας προσφέρει ἡ Δημοκρατία τῆς Βαϊμάρης.¹

Εἰς ὅλας τὰς κεφαλαιοκρατικὰς χώρας δρᾷ πλέον ὁ μεταρρυθμιστικὸς συνδικαλισμός,² ὁ ὁποῖος συντάσσει καὶ ἀποστέλλει ὑπομνήματα καὶ προβαίνει εἰς διαβήματα πρὸς τὰς κυβερνήσεις, προτείνων μέτρα διὰ τὴν καλύτεραν λειτουργίαν τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ καὶ βελτίωσιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ τῆς κοινωνικῆς νομοθεσίας περισσότερον, ἀποφεύγων, συγχρόνως, νὰ ἐνεργῇ ἐπιθέσεις κατὰ τῆς ἐργοδοτικῆς κλάσεως, ἀποβλέπων εἰς τὴν ἐξαφάνισιν ἰδίως τῆς ὑποαπασχολήσεως.

Οὕτω μέχρι τοῦ ἔτους 1920, ὁ συνδικαλισμός εἰσ-
ηγεῖται καὶ ἐπιτυγχάνει τὴν λήψιν μέτρων,³ τὰ ὁποῖα ὑποβοηθοῦν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν οἰκονομικῶν τῶν χωρῶν, ἱσχυροποιούν τὰς βάσεις τοῦ ἐντὸς τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ καὶ συντελοῦν, ἰδίως ἡ αὐξήσις τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῶν ἐργαζομένων, εἰς τὴν εὐμάρειαν περὶ τὸ ἔτος 1920.⁴

9. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1920. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1920⁵ ἐφαρ-
μόζεται πλήρως ἡ ἐπιστημονικὴ ὀργάνωσις τῆς ἐκμε-
ταλλεύσεως (rationalismus),⁶ ἡ ὁποία μετατρέπει τὴν
ἐμπειρικὴν εἰς ἐπιστημονικὴν βιομηχανίαν. Αἱ ἐρ-
γατικά ἐνώσεις κηρύσσονται παράνομοι, διαλύον-
ται ἡ κινδυνεύουν νὰ διαλυθῶν,⁷ καθ' ὅτι ὁ ἔλεγχος
τῆς ἐργοδοτικῆς κλάσεως ἐπὶ τῶν κρατικῶν ὀργάνων
εἶναι μέγας. Οἱ ἐργοδοταὶ ἀπατοῦν πολλὰκις μειώ-
σεις μισθῶν, ἰδίως εἰς περιόδους οἰκονομικῆς ὑφέ-
σεως. Ἀντιθέτως αἱ συνδικαλιστικαὶ ὀργανώσεις τῶν

ἐργατῶν ἀρνοῦνται νὰ ἀποδεχθῶν οἰανδήποτε μείω-
σιν. Τὴν λύσιν καὶ τὴν δικαίωσιν τῶν ἀπώσεων τῶν
ἐργατικῶν ἐνώσεων θὰ δώσῃ τὸ ἔτος 1936 ὁ Keynes.⁸
Πάντως κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην κυριαρχεῖ παντοῦ
ἡ ἐργοδοσία διὰ τὸν «big business», τῶν τράστ,
τῶν καρτέλ, τῶν φανερῶν ἢ κεκαλυμμένων συμφω-
νιῶν, ὁ δὲ συνδικαλισμός διέρχεται τὴν μεγαλυτέ-
ραν κρίσιν αὐτοῦ.⁹

Διὰ νὰ ἐξέλθῃ τῆς κρίσεως ὁ συνδικαλισμός ἐφαρ-
μόζει τὴν πολιτικὴν τῆς παρουσίας,¹⁰ ἡ ὁποία οὐ-
σιαστικῶς δὲν φέρει τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα,
καθ' ὅτι ἡ ἐργοδοτικὴ κλάσις, ὡς ἱσχυρότερα, ἐξου-
δετερᾷ τὰς προσπάθειάς. Ἀλλαχού ἀξιοὶ οὗτος
ἐθνικοποιήσεις βασιστὶκὸν βιομηχανιῶν.¹¹

Γενικῶς μέχρι τοῦ ἔτους 1929, ἐνῶ ἡ οἰκονομικὴ
εὐμάρεια συνεχίζεται, τὰ εἰσοδήματα τῶν ἐργαζο-
μένων παραμένουν στάσιμα ἢ ὀρίσμενοι μόνον μι-
σθοὶ ἀνέρχονται ἐλάχιστά¹² καὶ οὕτως ὑπολείπον-
ται καταφανῶς τὸ μεριδίον, τὸ ὅποτον ἔδει ὅπως
ἀντιστοιχῇ εἰς τὸν συντελεστὴν «ἐργασίας», καταδει-
κνυμένου τούτου καὶ ἐκ τῆς πολλαπλασιασθείσης
παραγωγικότητος καὶ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ παραγο-
μένων καὶ παραμενόντων ἀδιαθέτων προϊόντων.¹³ Εἰς
τοῦτο, φυσικὰ, συνετέλεσε καὶ ἡ νομισματικὴ πολι-
τικὴ τῶν ἐτῶν 1919-1931, ἡ ὁποία κακῶς ἐπέδωκεν
ἐφαρμογὴν χρυστοῦ κανόνος συγχρόνως μετὰ πολ-
ιτικῆς ἀντιπληθωρισμοῦ.¹⁴

Ἀμυνόμενος κατὰ τῆς ἱσχυρᾶς ἐργοδοσίας ὁ ἀπο-
δυναμωθείς συνδικαλισμός προσπαθεῖ νὰ ἀνασυντα-
χθῇ ἐκ βάθρων, ἐφαρμόζων ἐπιστημονικὰς μεθόδους
ὀργανώσεως, ἐνῶ συγχρόνως ἀπευθύνεται ὁλοῦν καὶ
περισσότερον πρὸς τὰ μεσαῖα στρώματα.¹⁵ Ἦδη αἱ
σπουδαῖαι ἀποφάσεις λαμβάνονται ἐπὶ ἐθνικοῦ ἐπι-
πέδου, αἱ δὲ ἀπεργίαι—ὅταν ἐκδηλοῦνται—εἶναι πε-
ρισσότερον γενικοῦ χαρακτήρος, καθ' ὃν χρόνον
τὰ στοιχεῖα ἐπιτυχίας τῶν τείνουν ὅπως μεταφερθῶν
ἐκ τῶν μαζῶν τῆς μεγάλης βιομηχανίας εἰς ὀρίσμε-
να στρατηγικὰ σημεῖα τοῦ δημοσίου τομέως.¹⁶

1. Lefranc, ἐνθ' ἄν., σ. 42.

2. Συνπαρῶν, ὡσαύτως, δύο εἰσέτι συνδικαλιστικὰ πρέ-
ματα: Ὁ κομμουνιστικὸς συνδικαλισμός τὴν Σοβιέτ μετὰ τὸ
ἔτος 1917 καὶ ὁ χριστιανικὸς συνδικαλισμός. Ὁ τελευταῖος,
ἐμφανισθεὶς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1908 καὶ ἱσχυροποιηθεὶς ἔκτοτε,
διατηρεῖ σήμερον πρωτεύουσταν θέσιν ἐντὸς τοῦ δικτοῦ καὶ
τοῦ «τρίτου» κόσμου ὡς «Παγκόσμιος Συνομοσπονδία Ἑρ-
γασίας», Δελτίον Εὐρωπαϊκῶν Πληροφοριῶν *Εὐρωπαϊκῇ*
Κοινοῦ, ἔτος Β', τευχὸς 8ον, 1970, σσ. 11-15.

3. Πολλὰκις αἱ εἰσηγήσεις γίνονται δεκταὶ κατόπιν με-
γάλων ἀγώνων καὶ χρήσεως βιαιῶν μέσων, ἀπεργιῶν, κτλ.

4. Orme W. Phelps, ἐνθ' ἄν., σ. 484.

5. Τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ ἀνακύβων τοῦ ηλεκτρικοῦ κι-
νητήρος καὶ τῆς μηχανῆς ἐσωτερικῆς καύσεως προκαλοῦν
τὴν δευτέραν βιομηχανικὴν ἐπανάστασιν.

6. A.N. Δαμασκηνίδου, ἐνθ' ἄν., σ. 131 ἐπ., F.W. Taylor:
Shop Management and Principles of Scientific Management,
N.Y. 1911, σ. 37, Persy S. Cohen: *Modern Social Theory*,
Heinemann, London 1970, σ. 221 ἐπ.

7. Τὸ ἔτος 1920 ἡ ἀμερικανικὴ ἐκτελεστικὴ ἐργασίας
(AFL) ἐκινδύνευσε νὰ διαλυθῇ, ἐνῶ ἡ γενικὴ συνομοσπον-
δία ἐργατῶν Γαλλίας ἐκηρύχθη παράνομος (Lefranc, ἐνθ'
ἄν., σ. 44).

8. J. M. Keynes: *The General Theory of Employment Interest and Money*, Macmillan, 1936.

9. Orme W. Phelps, ἐνθ' ἄν., σ. 151 ἐπ.

10. Εἰς Γαλλίαν.

11. Εἰς Γερμανίαν.

12. J. R. Hicks, ἐνθ' ἄν., σ. 175.

13. Ἐμποδίζουν τὴν διάθεσιν τῶν προϊόντων εἰς τὴν ἐξω-
τερικὴν ἀγοράν, πλην τῶν ἄλλων, ὁ ἐθνικισμός τῶν κρατῶν
καὶ ἡ ἐντοπία ἐργοδοτικὴ κλάσις, εἰς δὲ τὴν ἐσωτερικὴν,
τὰ μέτρα προστασίας τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς ὑπὲρ τῆς
βιομηχανίας εἰς βάρος ἀγροτῶν καὶ ἐργατῶν, με ἀποτελέσματα
τὴν μείωσιν τῆς ἐνεργοῦς ζητήσεως καὶ τὴν ἐμάνεισιν τῆς
χρονίας ἀνεργίας καὶ ὑποαπασχολήσεως, ὡς καὶ τὴν ἐκδή-
λωσιν τῆς ἀγορευτικῆς κρίσεως, Orme W. Phelps, ἐνθ' ἄν.,
σ. 484 ἐπ.

14. Δ. Α. Δελιβάνη, ἐνθ' ἄν., σ. 325 ἐπ.

15. André Marchal: *Le Mouvement Syndical en France*,
1945, σσ. 76-78, Lefranc, ἐνθ' ἄν., σ. 61.

16. H. Brochier: «An Analysis of Union Models as Illustrat-
ed by French Experience» ἐν *The Theory of Wage Deter-
mination*, ἐνθ' ἄν., σ. 146.

Ἄλλ' ἡ ἀνεξέλεγκτος τακτικὴ τῆς ἐργοδοτικῆς κλάσεως¹ συμβάλλει καὶ αὕτη ἐν τῷ μέτρῳ τῆς εἰς τὴν κρίσιν τῆς Πέμπτης 24ης Ὀκτωβρίου 1929, αἱ δὲ κυβερνήσεις θὰ ἀναλάβουν ἔκτοτε ἐνεργῶς τὸν ἔλεγχον τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, περιορίζουσαι τὴν σφαῖραν δραστηριότητος τῆς ἐργοδοτικῆς κλάσεως, ἐνῶ διαπιστοῦν ταυτοχρόνως ὅτι ὁ ἐφαρμοζόμενος ἀντιπληθωρισμὸς δὲν βοηθεῖ τὴν οἰκονομίαν καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ παύσῃ ἡ συμπίεσις τῶν τιμῶν τὸν ἀγαθὸν καὶ ὑπηρεσίῳ καὶ ἰδιαίτερος τὸν μισθὸν, ὥς ὑπεστήριζον αἱ ἐργατικά ἐνώσεις.

10. *Μετά τὴν κρίσιν.* Ὁ κεφαλαιοκρατικὸς ἐξέρχεται τῆς κρίσεως ἔχων ὑποστῆ σοβαρὴς ἀπωλείας.² Ὁ συνδικαλισμὸς φοβεῖται τὰ ὁλοκληρωτικὰ καθεστῶτα, τὰ ὁποῖα ἐγκαθιδρύθησαν εἰς τὰς περισσότερον πληγείσας ἐκ τῆς κρίσεως χώρας, ἥτοι Γερμανίαν, Ἰταλίαν, ὡς καὶ εἰς Ἀνατολικὴν καὶ Κεντρικὴν Εὐρώπην, καὶ ἀναζητεῖ εἰς τὰ κοινοβούλια ἐγγυήσεις ἐργατικῶν ἐλευθεριῶν, διότι διακρίνει εἰς τὸν ὁλοκληρωτισμὸν τὴν υπερτάτην ἀντίδρασιν ἀμύνης τῆς ἐν ἀπογνώσει ἐργοδοτικῆς κλάσεως,³ ἐνῶ ταυτοχρόνως ἀπαιτεῖ ὑψηλότερους μισθοὺς διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀπαραίτητον ἀγοραστικὴν δύναμιν.

Χαρακτηριστικόν, ἐν προκειμένῳ, δέον ὅπως θεωρηθῇ τὸ γεγονός ὅτι ὁ συνδικαλισμὸς, ἀντιμετωπίζων διαρκῶς τὰς ἰσχυρὰς ἀντιδράσεις μὲς συνεχῶς ὑπερτερούσας ἐργοδοτικῆς κλάσεως, παρέμεινε, κατὰ τὸ πλεῖστον, πιστὸς εἰς τὸ κοινωνικοοικονομικὸν σύστημα τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ, τοῦ ὁποῖου ἐθεώρει ἐαυτὸν ἀπαραίτητον στοιχεῖον.⁴

Ὡτως εἰς τὰς ΗΠΑ ἰδίως, ὅπου παρατηρεῖται ἡ μεγαλύτερη ἐξέλιξις τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ, ὁ συνδικαλισμὸς παρέμεινε μία συντηρητικὴ δύναμις, ἐπιθυμοῦσα ὅπως ἱκανοποιηθῇ δι' ἁμέσων ὠλικῶν ἐπιτευγμάτων.⁵ Εἰδικότερον ἐζήτει ὑψηλότερους μισθοὺς, ὀλιγωτέρας ὥρας καὶ καλυτέρας συνθήκας

ἐργασίας, ἐπιδιώκων τὰς ἀξίας τῶν μεσაίων κοινωνικῶν στρωμάτων, καθ' ὃν χρόνον ἡ κυριαρχία τῆς ἀνοήτου καὶ περιορισμένης εὐθύνῃς ἐταιρείας, εἰς τὴν ὁποίαν ὑφίσταται ἀπολύτως ὁ χωρισμὸς μεταξὺ ἰδιοκτησίας καὶ διευθύνσεως (ἐλέγχου).⁶ ἐδέσποζε τῆς μορφῆς ταύτης τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ.

Ὡς ἐκ τούτου, ὁ συνδικαλισμὸς πιστὸς εἰς τὰς ἐργατικὰς ἐλευθερίας παρέχει συνδρομὴν εἰς τὰς δυτικές χώρας κατὰ τὸν συμμάχων τοῦ ἄξενος, συνεργαζόμενος μετὰ τὸν δημοσίῳ ἀρχὸν διὰ τὴν ἐπιτάχυνσιν τοῦ ρυθμοῦ τῆς πολεμικῆς παραγωγῆς. Ὁ πόλεμος ἐκσπᾷ καθ' ἣν στιγμὴν παρατηρεῖται αἰσθητὴ ἰσχυροποίησις τοῦ συνδικαλισμοῦ, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν διάρκειαν τὸν πόλεμον βελτιώνει τὴν λειτουργίαν του, διαδηλώνει συνεχῶς τὴν πίστιν του εἰς τὸ κράτος καὶ ἐπιθυμεῖ μεγαλύτερον κρατικὸν σχεδιασμὸν τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ τομέως εἰς τὰ πλαίσια μιᾶς δημοκρατικῆς λειτουργίας τῆς πολιτείας.⁷

11. *Ἡ μεταπολεμικὴ ἐποχὴ.* Μεταπολεμικῶς παρατηροῦνται αὐξήσις ἀπασχολήσεως καὶ περιορισμὸς τῆς ἀνεργίας, ἐθνικοποιήσεις καὶ ἐπεξεργασίαι ἐθνικῶν κυβερνητικῶν σχεδίων,⁸ περιορισμοὶ ἢ ἀποκλεισμοὶ ἐκ τῶν ζωτικῶν διὰ τὴν οἰκονομίαν τομῶν τῶν ἰδιωτικῶν μονοπωλίων, ὡς καὶ ἐπικράτησις τοῦ θεσμοῦ τῶν συλλογικῶν διαπραγματεύσεων,⁹ πάντων τούτων ἀποτελούντων ἀνέκαθεν βασικὰ αἰτήματα τῶν ἐνώσεων.

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἡ ὁλονὲν αὐξανόμενη παραγωγή, ὀφειλομένη καὶ εἰς τὰς νέας τεχνολογικὰς ἐξελίξεις, συναντᾷ ὅλον καὶ μεγαλύτερας δυσκολίας, ὅπως προσαρμοσθῇ τὴν κατανάλωσιν εἰς τὰ ἰδικὰ τῶν μέτρα, διὰ τῆς ἐξουρέσεως νέων ἀγορῶν, διεξόδων ἀπορροφήσεως τῆς ἀρρύθμου παραγωγῆς καὶ ἱκανοποιήσεως τῶν πραγματικῶν ἀναγκῶν τῶν ἀνθρώπων.¹⁰ Ἐπίσης τὸ κράτος, μέσῳ τῆς κρατικῆς πολιτικῆς, ἐπιδιώκει ὅπως ἀποφεύγῃ τὰς δυσἀρέστους οἰκονομικὰς ἐξελίξεις διὰ τῆς προσαρμογῆς ὅλων τῶν οἰκονομικῶν μεγεθῶν κατὰ τὸ δυνατόν ἐντὸς ἐλεγχόμενων πλαισίων. Καὶ ὁσάκις ἡ προσαρμογὴ

1. Ἡ κοινωνικὴ κλάσις εἰς τὸ κεφαλαιοκρατικὸν σύστημα ἐπιδιώκει τὸ ἴδιον αὐτῆς συμφέρον ἀντὶ πάσης θυσίας, καὶ καταπολεμεῖ πᾶσαν ἐτέραν κοινωνικὴν πιεστικὴν ὁμάδα, ἡ ὁποία ἱσताται ἀντιμέτωπος εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν τῆς, ἂν καὶ δὲν δύναται νὰ ἐπιστρατεύσῃ ὅλους ὅσοι διατελοῦν ὑπὸ τὰς αὐτὰς οἰκονομικὰς συνθήκας, καθ' ὅσον πολλοὶ ἐξ αὐτῶν δὲν ἔχουν συνειδήσιν τῆς καταστάσεώς των.

2. Κατὰ τὸν Keynes ὁ κεφαλαιοκρατισμὸς ἀπαλλάσσεται, πλεόν, ἐκ τοῦ καταναγκασμοῦ καὶ τῆς ἀκαμψίας τῆς ἐλευθερίας δράσεως, χωρὶς νὰ περιπέσῃ εἰς τοὺς καταναναγκασμοὺς τοῦ κολλεκτιβισμοῦ.

3. Lefranc, ἐνθ' ἂν., σ. 66.

4. Leon Litwack: *The American Labor Movement*, Prentice-Hall Inc., N.Y. 1962, σ. 26. Ἄλλωστε ὁ συνδικαλισμὸς διεχώρισε τὴν θέσιν του ἐναντὶ τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων λίαν ἐνωρί.

5. Κατὰ τὸν Keynes, διὰ νὰ ἐξελεσθῇ ἀπὸ τὴν ἰσορροπίαν ὑποαπασχολήσεως ἀπαιτοῦνται οὐχὶ πτώσις μισθῶν ἀλλὰ αὐξήσις: κυκλοφορίας τοῦ χρηματός, ἐνέργου ζήτησεως, μακροπρόθεσμον πιστώσεων, ἐπενδύσεων, κτλ., μέτρα οἰκονομικῆς πολιτικῆς.

6. Κατὰ τὸν Schumpeter, ἡ κεφαλαιοκρατικὴ ἐξέλιξις ἀντικατέστησε τὸν τοῖχον καὶ τὰς μηχανὰς τοῦ ἐργαστασίου δι' ἐνὸς πακέτου μετοχῶν, μειώσασα τὴν ἐννοίαν τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, ἡ ὁποία τείνει νὰ παρεχωρήσῃ τὴν θέσιν τῆς εἰς τὴν ἐννοίαν τῆς κοινωνικῆς ὑπηρεσίας.

7. Gunnar Myrdal: *Beyond the Welfare State*, Yale University Press, New Haven 1960, σ. 86.

8. Charles P. Kindleberger: *Europe's Postwar Growth: The Role of Labor Supply*, Harvard University Press, Cambridge 1967, σ. 225.

9. R.E. Walton and R.B. McKersie: *A Behavioral Theory of Labor Negotiations*, McGraw-Hill Inc., 1965, Διεθνὲς Γραφεῖον Ἑργασίας: *Αἱ συλλογικαὶ διαπραγματεύσεις*, μετάφρασις Νικ. Πολύζου, Ἀθήναι 1965.

10. Σήμερον εἶναι καταφανὴς ὁ ρόλος τοῦ παραγωγοῦ, ὁ ὁποῖος, ἰδίως διὰ τῆς ἰσχύος καὶ τῆς διαφημίσεως, ἐμπροσθέν τῆς δημοφιλίας νέων ἀναγκῶν, ὡς καὶ τὴν πηδάλωσιν τῶν κατανάλωσιν.

σημαίνει μείωσιν παραγωγής, τότε ή κυβερνητική πολιτική εφίρσκει αντιθέτους τās ενώσεις των εργαζομένων εις τούς τομείς τούτους της οικονομίας, των οποίων σχεδιάζεται ή μείωσις της παραγωγής.

Η τοιαύτη όλονεν αυξανόμενη κρατική παρέμβασις συμβάλλει ούτως εις την μεταμόρφωσιν του κεφαλαιοκρατισμού εις κρατικόν κεφαλαιοκρατισμόν, όπου, ιδίως εις τās ΗΠΑ, οί εργαζόμενοι εις ώρισμένας βιομηχανίας, ως τὰ μεσαία κοινωνικά στρώματα, επέτυχον νά απολαμβάνουν ύψηλάς παροχάς. Έπίσης οί «κρατικοί λειτουργοί» και οί «ειδικοί σύμβουλοι»,¹ ήτοι οί τεχνοκράται, όλονεν και περισσότερον επιβάλλουν τās απόψεις των εις τās διενέξεις των κοινωνικών ομάδων ή κλάσεων,² έξουδετερώντες πολλάκις τās θελήσεις των αιρέτων κρατικών όργάνων και επιτυγχάνοντες διαρκώς ύψηλότερα εισοδήματα διά τούς έαυτούς των. Ούτοι σήμερον θεωρούνται ότι αποτελούν την γραφειοκρατίαν της γραφειοκρατίας και συναντιώνται ούχι μόνον εις τās κεφαλαιοκρατικές, αλλά και εις τās κομμουνιστικές χώρας.³

Κατά τόν Καθηγητήν Gunnar Myrdal,⁴ ή ανάπτυξις του welfare state⁵ εντός της δημοκρατίας είχε κατ' αρχάς την μορφήν της οίοντι έλευθέρας πολιτείας μαζικής πτωχείας, κοινωνικής άκαμψίας και άνομοίων εύκαιριών διά τούς πολίτας. Διήλθε μίαν περίοδον εκ της οποίας εξέλειπον ο παλαιοί αυτοματισμοί διά μιάς άλληλουχίας αύξουσών δημοσιών και ιδιωτικών παρεμβάσεων και, εκ του λόγου τούτου, διαλείπομενον προσπαθειών εν τω συντονισμώ των υπό τόν σχεδιασμόν, τέλος δέ εφθάσαμεν εις την παρούσαν κατάστασιν, την όποιαν χαρακτηρίζει ή αύξησις της άμέσου παρεμβάσεως του κράτους,⁶ άν και τούτο σήμερον είναι μόνον μερικώς υπεύθυνον διά τούς κοινωνικούς έλέγχους, υπό τόν καθεστώς των όποιων διαβιούμεν. Η κατάσταση αυτή αποτελεί μεταβατικήν περίοδον πρός έν περισσότερον τέλειον, δημοκρατικόν «κράτος εύημερίας», καθ' όν χρόνον ο συντονισμός και ο σχεδιασμός γίνεται περισσότερον άκριβής υπό την αύξουσαν πίεσιν της κρατικής παρεμβάσεως, ήτις πλέον θέτει γενικούς κανόνas πλαισίον προς προστασίαν των έθνικών συμφερόντων, εντός των όποιων θά δρούν

αί κοινωνικά ομάδες συμφερόντων⁷ δι' ώργανωμένης συνεργασίας και συλλογικών συμβάσεων.

12. *Η σύγχρονος ένωσις*. Ήδη εις τās συλλογικάς διαπραγματεύσεις μετατίθενται δι' επιλογήν όλα τὰ προβλήματα, τὰ όποια ανακύπτουν εις τās συμβατικές και λοιπάς σχέσεις εργαζομένων και εργοδοτών.⁸ Επομένως, άνευ της ύπάρξεως του συνδικαλισμού ως μηχανισμού από πλευράς εργαζομένων, βοηθούντος την απομάκρυνσιν της άγνοίας και της έλλείψεως κινητικότητος της εργασίας και προσφέροντος δύναμιν έναντιώσεως εις τās απαιτήσεις μιάς δρώσης, ίσχυράς και ήνωμένης εργοδοτικής κλάσεως,⁹ δέν είναι δυνατή ή λειτουργία του θεσμού των συλλογικών διαπραγματεύσεων, ώς στοιχείου της έννοίας του κεφαλαιοκρατισμού. Όμως, έντός του κράτους εύημερίας οί οικονομολόγοι διαπιστούν στασιμότητα εις την ανάπτυξιν των εργατικών ενώσεων.¹⁰

Σήμερον πάντως ή άρχή των συλλογικών διαπραγματεύσεων θεωρείται μέγα έπίτευγμα του εργατικού συνδικαλισμού.¹¹ Αυτή εισάγει επί έθνικού επίπεδου ένά νέον παράγοντα, τόν γενικόν έπίπεδον τιμών,¹² πρός τόν όποιον άποβλέπουν όλοι αι συνδικαλιστικάί ένώσεις, εις την προσπάθειάν των όπως έξασφαλίσουν όμοιας ώριαίας αύξήσεις μισθού δι' όλους τούς εργαζομένους, καθ' όν χρόνον προσπαθούν όπως συμβιβάζουν ταύτας μετά της σταθερότητος των τιμών. Ούτως εις την διάρθρωσιν των μισθών ή έπίδρασις του συνδικαλισμού υπήρξεν ευεργετική, άν και τόν γεγονός τούτο, ως αναγάρουν οί Reynolds και Taft,¹³ θά έκπληξή πολλούς οικονομολόγους. Εις την πορείαν μιάς πληθωριστικής λειτουργίας της οικονομίας αι ένώσεις επιδιώκουν νά άποτρέψουν όπως τὰ μέλη των μετατραπούν εις θύματα του πληθωρισμού.¹⁴

Εις τούτο άποσκοπών ο συνδικαλισμός έμείωσε

7. John H.G. Pierson: *Insuring Full Employment*, The Viking Press, New York 1964, σ. 54 έπ.

8. Orme W. Phelps, ένθ' άν., σ. 243 έπ. 'Η πλέον καταπληκτική μεταβολή των τελευταίων 25 έτών εις τόν οικονομικόν τομέα των σχέσεων εργασίας υπήρξεν ο αυξανόμενος αριθμός των έκτός του μισθού (υπό στενής έννοιας) παροχών (fringe benefits) (Ο. W. Phelps, σ. 258).

9. UNESCO, ένθ' άν., σ. 705.

10. Galbraith, ένθ' άν., σ. 266 και 279.

11. R.W. Baldwin, ένθ' άν., σ. 200.

12. 'Η εύθνη των ένώσεων έν αναφορά πρός τόν έπίπεδον τιμών αποτελεί μόνον μέρος του σχήματος «συνηνομένης ή έποικοδομητικής συνδικαλισμού» (Goetz-Girey: *La Pensée Syndicale Française, Militants et Théoriciens*, 1948). Jean Marchal: *«Wage Theory and Social Groups»* εις *The Theory of Wage Determination*, ένθ' άν., σ. 150. R.W. Baldwin, ένθ' άν., σ. 188.

13. L. G. Reynolds and C.H. Taft: *The Evolution of Wage Structure*, Yale University Press, New Haven, Conn. 1956, σ. 194.

14. 'Η μετριοπάθεια των γερμανικών εργατικών ένώσεων εις άπαιτήσεις μισθών υπήρξε καταπληκτική τού έτος 1964 (Ch.P. Kindleberger, ένθ' άν., σ. 217 έπ.).

1. Employment Act of 1946, USA, Section 4 εις J.H.G. Pierson, ένθ' άν., σ. 295 έπ.

2. John Kenneth Galbraith: *The New Industrial State*, Penguin Books, 1967, σ. 296.

3. UNESCO, ένθ' άν., σ. 699. James Burnham: *The Managerial Revolution*, 1940, Milovan Djilas: *The New Class*, 1957.

4. Gunnar Myrdal, ένθ' άν., σ. 92 έπ.

5. Lady Williams, ένθ' άν., σ. 7-119, *Everyman's Dictionary*, ένθ' άν., σ. 444. Ήδη τού «κράτος προνοίας» έχει σήμερον άντικατάσταθ ή υπό τού «κράτους εύημερίας».

6. Τό σφρίγος και ή εύκαμψία του κεφαλαιοκρατισμού άποδεικνύεται και εκ των αποτελεσμάτων, τὰ όποία φέρει ή έγκαίριος χρησιμοποίησις υπό τού κράτους των υπό τού Keynes ύποδειχθέντων τεχνικών μέσων.

τάς ἐνδοβιομηχανικὰς διαφορὰς μισθοῦ, ἐνθ' συγχρόνως διηρύνει τὰς διαφορὰς μεταξὺ τῶν βιομηχανιῶν, τεινὼν νὰ καταστήσῃ τοὺς πλουσίους ἐργάτας πλουσιωτέρους.¹ Τοῦτο δέον ὥπως θεωρηθῇ ἀποτελέσματα τῆς ἀναγνωρίσεως ὑπὸ τῶν ἐπιστημονικῶν τμημάτων, τὰ ὁποῖα διατηροῦν αἱ ἐνώσεις,² τῆς ἀπόψεως κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ κατανομή τῆς ἀμοιβῆς τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς δέον νὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν ἐν αὐτῇ πραγματικῇ συμβολῇ ἐνὸς ἐκάστου τούτων.³

Ὁ συνδικαλισμός, κατανοήσας τὴν σημασίαν τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας καὶ τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς, δέχεται ὅτι ἡ εὐημερία τῶν ἐργαζομένων ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τῆς αὐξήσεως τῶν καρπῶν τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐπεκτάσεως καὶ οὐχὶ ἄλλως καὶ μόνον ἐκ τῆς ἐξασφαλίσεως ἐνὸς ἱκανοποιητικοῦ μεριδίου ἐκ τῶν καρπῶν τούτων.⁴ Ὡσαύτως πέραν τούτου οἱ συνδικαλισταὶ ἡγείαι, διαπιστώσαντες τὴν μεγάλην ἀξίαν τῆς μορφώσεως, συμβάλλουν διὰ τῶν ἐργατικῶν ἐνώσεων εἰς τὴν ἀνοδὸν τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰ πλαίσια μιᾶς γενικωτέρας κρατικῆς πολιτικῆς, ἐξασφαλίζουσης τὴν πλήρη ἢ τὴν καλύτεραν ἀπασχόλησιν.⁵ Ἡ ἀντικατάστασις ὁμῶς τῶν βαρεῶν ἐργασιῶν ὑπὸ μηχανῶν, ἡ μετατόπισις τῶν ἐργαζομένων εἰς αὐτάς πρὸς περισσότερον εἰδικευμένας ἢ διευθυντικὰς ἐργασίας, ὡς καὶ ἡ ἀπασχόλησις τῶν ἐργαζομένων εἰς ὀρίσμενους βιομηχανικούς, πλῆρους προηγουμένους τομεῖς τεχνολογίας καὶ ἡλεκτρονικῶν, ὅπου οὗτοι θεωροῦν ἑαυτοὺς ὡς συνδεδεμένους περισσότερον μετὰ τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ δὲν συνδικαλιζοῦνται,⁶ ἀπέδειξεν ὅτι τὸ νέον βιομηχανικὸν σύστημα, εἰς ἐν ἐξελιγμένον αὐτοῦ στάδιον, ἀποδεικνύεται δυσμενὲς διὰ τὴν ἀνθρωπότητα τῶν ἐργατικῶν ἐνώσεων. Ἡ ἐργατικὴ ἔνωσις τῆς ἐπιβλήτου δράσεως συνδέεται μετὰ μιᾶς ὀρίσμενης περιόδου τῆς ἀναπτύξεως τοῦ βιομηχανικοῦ συστήματος. Καὶ παραδόξως, ὡς παρατηρεῖ ὁ Galbraith,⁷ σκοποὶ τοὺς ὁποίους ἔθετε καὶ διὰ τοὺς ὁποίους ἐμῆχeto δυναμικός—ὡς ὁ καθορισμός τῆς συνολικῆς ζητήσεως διὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς πλήρους ἀπασχολήσεως καὶ ὑψηλοτέρων πραγματικῶν

εἰσοδημάτων διὰ τὰ μέλη—, ὅπου ἐπετεύχθησαν, ἔχουν συμβάλει εἰς τὴν πτώσιν τῆς δυνάμεως τῆς ἐνώσεως, χωρὶς πάντως νὰ καταστῇ αὕτη ἀνευ σπουδαιότητος ἢ νὰ διαγραφῇ ὡς κοινωνικὴ δύναμις, ἢ νὰ παύσῃ νὰ εἶναι ἀπαραίτητος, καὶ ἡ χρήσιμος ἀκόμω, εἰς τὴν τεχνοδομῇ καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ νέον βιομηχανικὸν κράτος.

Ἀπὸ τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ἡ ἀποδοχὴ τῶν ἐνώσεων ὑπὸ τῆς βιομηχανικῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἡ ἀνάπτυξις ἔκτοτε μιᾶς περιόδου σχετικῶς εἰρηνικῶν βιομηχανικῶν σχέσεων, ἔχουν χαιρετισθῇ ὡς ὁ τελικὸς θρίαμβος τῶν ἐργατικῶν ἐνώσεων.⁸

III. τελικὰ συμπεράσματα

13. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων καταδεικνύεται ὅτι ἡ ἐργατικὴ ἔνωσις ἀπετέλεσεν ἀπαραίτητον ὀργανικὸν στοιχείον τῆς λειτουργίας τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος ἐκ τοῦ ὁποῦ ἀνεφύη, εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ὁποῦ συνετέλεσεν οὐσιωδῶς καὶ εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ ὁποῦ κατέτεινε, περισσότερον ἴσως ἀπὸ κάθε ἄλλην κοινωνικὴν κλάσιν ἢ ὁμάδα, παλαιότερον μὲν οὐχὶ ἐνσυνειδήτως, ἤδη δὲ ἐνσυνειδήτως.

Πολιτικαὶ ἰδέαι περὶ ἐλέγχου καὶ διοικήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων ὑπὸ τῶν ἐργατῶν, ἐκθρονίσεως τῶν ἐργοδοτῶν δι' ἐπαναστατικὸν μέσον καὶ ἀναλήψεως ὑπὸ τῶν ἐργατικῶν ἐνώσεων τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ κινδύνου, ἐλάχιστα ἐπιδράσασα κατὰ τὸ παρελθὸν ἐπὶ τῆς μεγάλῃς ἐργατικῇ δυνάμει, ἔχουν πλήρως ἐγκαταλειφθῇ ὑπὸ τῶν ἐνώσεων ὡς ἀνευ πρακτικῆς ἀξίας καὶ ἀνεπιθύμητοι.

Σήμερον κυριαρχεῖ ἡ ἰδέα τῆς συλλογικῆς ἐπιλύσεως τῶν παρουσιαζομένων διαφορῶν εἰς τὰς σχέσεις τῶν πιστικῶν ὁμάδων, συμπετέχοντος ὡς τρίτου καὶ τοῦ κράτους, καθ' ὅσον αἱ ἐνώσεις ἐκπροσωποῦν κυρίως συμφέροντα παραγωγῆς, ὁ ὁποῖος πολλακίς δὲν ἀποδέχεται τὰ δεδομένα τῆς ἀγορᾶς καὶ ἀντιμάχεται τὰ συμφέροντα τῆς ὁλότητος, θεωρουμένης ταύτης ὡς καταναλωτοῦ. Οὕτως ἡ ἐργατικὴ ἔνωσις θεωρεῖται ἀπαραίτητος καὶ καταδεικνύεται ἱκανὴ νὰ ἐπιζήσῃ εἰς ὅλας τὰς μορφὰς τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος καὶ ἐντὸς τῆς κοινωνίας τοῦ μέλλοντος, ἐπεκτεινομένη, μεταμορφωμένη, καλύπτουσα συμφέροντα καὶ νέων κοινωνικῶν ὁμάδων, καὶ ἀκολουθοῦσα τὰς ἐξελίξεις τοῦ κοινωνικοοικονομικοῦ συστήματος τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ, συνεχῶς προσαρμοζομένη καὶ ἀδιακόπως συμβάλλουσα καὶ ἐπιδρῶσα θετικῶς εἰς ταῦτα.

Πιστεύομεν ὅτι ἡ παρούσα ἐργασία θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν διάλυσιν τοῦ μύθου ὅτι ἡ ἐργατικὴ ἔνωσις ἀντιμάχεται τὸ κρατικὸν σύστημα. Αἱ ἐργατικαὶ ἐνώσεις, ὅσας ἀπαίτεται, ἀποδεικνύουν ἐμπράκτως ὅτι πάντοτε θεωροῦν τὴν ὑπαρξίν τοῦ συνδικαλιστικοῦ ἀρρήκτως συνδεδεμένην μετὰ τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος.

8. Galbraith, ἐνθ' ἄν., σ. 285.

1. Lloyd C. Reynolds: «The Impact of Collective Bargaining on the Wage Structure in the US» εἰς *The Theory of Wage Determination*, ἐνθ' ἄν., σ. 220.

2. Διὰ τὴν τμημάτων τούτων αἱ ἐνώσεις παρέχουν δωρεὰν συμβουλὰς πρὸς ὀριακὰς ἐπιχειρήσεις διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῶν.

3. Τοῦτο ἀσφαλῶς προϋποθέτει ἐλευθέρων ἐλεγχον τῶν λογιστικῶν βιβλίων ὑπὸ τῶν ἐνώσεων τῶν ἐπιχειρήσεων.

4. UNESCO, ἐνθ' ἄν., σ. 1000.

5. J. H. Pierson, ἐνθ' ἄν., σ. 56, R. A. Gordon: *The Goal of Full Employment*, J. Wiley and Sons Inc., New York 1967.

6. Galbraith, ἐνθ' ἄν., σ. 273, Clark Kerr, John T. Dunlop, Frederick Harbison and Charles A. Myers: *Industrialism and Industrial Man*, Cambridge, Harvard Press 1960, σ. 292.

7. Galbraith, ἐνθ' ἄν., σ. 278. Ἡ μείωσις τῆς δυνάμεως τῶν ἐνώσεων ὀφείλεται καὶ εἰς τὴν κατάρτησιν, εἰς ὀρίσμενας χώρας, τῆς προστατευτικῆς ὑπὲρ αὐτῶν νομοθεσίας.